

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Hva er tro for meg?

En hermeneutisk-fenomenologisk undersøkelse av ungdommers erfaringer med
tro og sjelesorg

Maria Njerne Borgenvik

Veileder

Førsteamanuensis II

Einar Eidsaa Edland

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5070: Masteroppgave i diakoni (60 ECTS), Våren 2021

Antall ord: 24736

Forord

Det er mange jeg ønsker å takke i forbindelse med denne masteroppgaven. For det første må jeg takke de fem ungdommene som takket ja til å dele av sine erfaringer og refleksjoner. Oppgaven hadde ikke vært det samme uten dere!

Takk til min veileder Einar for gode faglige samtaler og for engasjementet du har vist prosjektet mitt. I tillegg har jeg satt stor pris på prosjektleder Astrid Sandsmark og resten av prosjektmedarbeiderne og medforskerne i forskningsprosjektet «SOFA – sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» for faglig fellesskap og deres interesse for oppgaven min.

Takk til medstudenter på MF for godt fellesskap, både faglig og sosialt. Dere gjør at jeg alltid gleder meg til å gå på skolen. Det har vært fint å kunne møtes mellom skriveøktene, spesielt dette semesteret. I tillegg må jeg takke familie og venner for at dere har troa, og for god hjelp med korrektur!

Oslo, mai 2021

Sammendrag

Oppgavens problemstilling spør etter hvordan ungdommers erfaringer med tro utfordrer kirkens sjelesorgpraksis. I forlengelsen av dette er jeg interessert i å undersøke hvilke erfaringer ungdom har med tro, og hvordan kirkens skal tenke og praktisere sjelesorg kan møte disse erfaringene.

Oppgaven er plassert innenfor diakonivitenskap, med særlig henblikk på ungdomsdiakoni og sjelesorg. Det empiriske bidraget i denne oppgaven er fra semistrukturerte enkeltintervjuer med fem ungdommer tilknyttet samme ungdomsmiljø i en menighet i Den norske kirke. Metoden jeg har tatt i bruk er empirisk kvalitativ metode med en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming. Oppgaven anvender i tillegg abduktiv tilnærming til forholdet mellom teori og empiri.

De empiriske funnene fra analysen drøftes opp mot teoretiske perspektiver knyttet til ungdom, tro og sjelesorg. Diskusjonen handler om hvordan ungdommenes erfaringer kan tolkes, hvordan sjelesorg kan forstås og praktiseres i møte med dette, og om disse erfaringene utfordrer den forståelse av sjelesorg som hjelpende samtaler.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Ungdom, tro og sjelesorg.....	1
1.2	Formål.....	3
1.3	Bakgrunn	4
1.4	Oversikt over forskningsfelt	5
1.5	Analyseenhet og problemstilling	6
1.5.1	Analyseenhet	6
1.5.2	Problemstilling	7
1.6	Begrepsavklaring	7
1.6.1	Ungdom.....	7
1.6.2	Tro	7
1.6.3	Sjelesorg	8
1.7	Faglig sammenheng	8
1.8	Forskningsdesgin og struktur.....	9
2	Metode.....	10
2.1	Metodisk tilnærming.....	10
2.2	Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming	10
2.3	Utvalg	11
2.3.1	Utvalgsstrategi.....	11
2.3.2	Rekruttering.....	12
2.3.3	Presentasjon av informanter	13
2.4	Metode for innsamling av intervjumateriale	13
2.5	Metode for analyse	14
2.5.1	Transkribering	14

2.5.2	Analyse.....	15
2.6	Refleksivitet, relevans og validitet	17
2.7	Etiske perspektiver	17
3	Teoretiske perspektiver	19
3.1	Ungdom og religion.....	19
3.1.1	Autentisitet og individuell uavhengighet	19
3.1.2	Autentisk og individualisert tro.....	19
3.1.3	Tro som relasjonell individualisme	21
3.1.4	Flytende tro: polydoksi.....	22
3.1.5	Tro som praksis	23
3.2	Sjelesorg	24
3.2.1	Det sjelesørgeriske møtet	25
3.2.1.1	Heler, skaper mening, og gir tro og håp.....	26
3.2.2	Sjelesørgerisk fellesskap	26
3.2.3	Sjelesorgens multiplisitet	27
4	Analyse.....	29
4.1	Hva er tro for meg?.....	29
4.1.1	Troen på noe mer.....	29
4.1.2	Skapelsen og livet etter døden er det som gir livet mening	30
4.1.3	Målbar tro.....	31
4.2	Å gjøre tro.....	32
4.2.1	Rom for ro, ettertanke og følelser	32
4.2.2	Rom for ulike perspektiver.....	33
4.2.3	Rom for «noe mer»	35
4.2.3.1	Lystening.....	35
4.2.3.2	Bønn.....	36
4.2.4	Fellesskapsritualer	38

4.3	Fellesskapets rolle.....	40
4.3.1	Fellesskapets betydning.....	40
4.3.2	Fellesskapets betydning for troen.....	41
4.3.3	Fellesskapets etablerte narrativ	42
4.4	Behov for livshjelp, men ikke troshjelp.....	44
4.4.1	Sjelesorgstedet.....	44
4.4.2	Samtaleerfaringer	45
4.4.3	Ikke behov for trossamtaler.....	47
5	Drøfting	50
5.1	Den subjektive troen	50
5.1.1	Sine egne autoriteter.....	50
5.1.2	Når troen skaper mening	51
5.1.3	De kirkelig ansatte er viktige	51
5.2	Når det subjektive er fellesskapets kjennetegn.....	51
5.2.1	Troen er avhengig av fellesskapet og er individuell på samme tid	52
5.3	Polydoks tro.....	53
5.3.1	Troens «opprinnelige» størrelse	53
5.3.2	Utenfor boksen	54
5.4	Tro som praksis	54
5.4.1	Når de individuelle trosholdningene møtes i fellesskapet.....	54
5.4.2	Gudsrelasjonen	55
5.4.3	Praksisene fører til orientering og transformasjon	56
5.5	Det sjelesørgeriske møtet: heler, skaper mening og gir tro og håp	56
5.5.1	Praksiser som sjelesørgeriske møter	56
5.5.2	Forholdet mellom praksis som sjelesørgeriske møter og sjelesorgsamtaler	57
5.6	Når sjelesorgens multiplisitet skal møte polydoks og personlig tro	57

5.6.1	Polydoksi i “The Living Human Web”	57
5.6.2	Vil ha troen for seg selv	58
5.6.3	En teologisk utfordring	58
5.6.4	Sjelesorgens bevegelse	59
5.7	Sjelesørgeriske møter i et sjelesørgerisk fellesskap	60
5.7.1	På vei mot en bredere forståelse av sjelesorg	60
5.7.2	Kirkens ungdomsmiljø som sjelesørgeriske fellesskap	61
6	Avsluttende kommentarer	63
7	Litteratur	65
8	Vedlegg	68
8.1	Vedlegg 1, Intervjuguide	68
8.2	Vedlegg 2, Informasjonsskriv og samtykkeskjema	70
8.3	Vedlegg 3, Godkjenning NSD	74
8.4	Vedlegg 4, Godkjenning for bruk av upublisert data (SOFA)	77

1 Innledning

1.1 Ungdom, tro og sjelesorg

Ungdommer er i en fase i livet hvor de skal bli mer selvstendige og beveger seg mot voksenlivet. I tillegg er de i ferd med å gjøre ferdig utdanningen sin, og sikter seg inn mot et mer uavhengig liv med sin egen jobb og familie. Likevel kan ungdommer ha ganske ulikt utgangspunkt med tanke på den historiske og sosioøkonomiske konteksten de lever i. Dermed er ikke de heller en ensartet gruppe, i likhet med resten av samfunnet. Ida Marie Høeg skriver at ungdomstiden er en lang periode, og mangfold er på mange måter betegnende for måten å være ungdom på i Norge og den vestlige verden i dag.¹

Ungdomstiden er en tid hvor man i større grad må lære seg å manøvrere mellom ulike kontekster. Dette stiller krav til *identitetskonstruksjon*, altså at de forsøker å skape sin egen identitet i bevegelsen mellom de ulike kontekstene. Mellom delte hjem, ulike vennegjenger, skoler og fritid. I ungdomstiden øker dermed muligheten til å få nye erfaringer.² Samtidig viser livsløpstudier av ungdom at denne fasen av livet ikke bare innebærer brudd og overganger, men også bestemte mønstre som ungdommene følger knyttet til viktige institusjoner i samfunnet som utdanning, arbeid og familie.³ Krav til prestasjoner, utseende og popularitet blant ungdommene er høye, og de skal på samme tid være genuin, åpen og ekte. Samtidig øker antallet rapporteringer fra sykehusene om ungdommer med stressrelaterte sykdommer.⁴

Ungdommenes stadige bevegelse mellom ulike sammenhenger gir nye utfordringer til kirkens ønske om å formidle en tro som kan vare hele livet, og gi mening i alle kontekster. Norheim skriver: «Vi trenger en tro som er verdt å leve, å praktisere. Vi trenger en tro som knytter sammen fortid, nåtid og framtid».⁵ Samtidig nyskapes kirken i møte med ungdomstiden, fordi kirkens møte med ungdommer har nær sammenheng spørsmålet om hvordan være kirke i dagens samfunn.⁶ På samme tid kan ungdommers vaner og verdisyn peke hvordan samfunnet

¹ Høeg, *Religion og ungdom*, 11

² Norheim, *Kan tru praktiserast?*, 13-14

³ Høeg, *Religion og Ungdom*, 11

⁴ Høeg, *Religion og Ungdom*, 12

⁵ Norheim, *Kan tru praktiserast*, 14-15

⁶ Norheim, *Kan tru praktiserast?*, 15

kan endre seg i fremtiden. Unge menneskers religiøsitet kan dermed ses på som en indikasjon på hvordan religion utvikler seg og vil se ut i fremtiden.⁷

I Den norske kirke møter ansatte mange barn og unge gjennom trosopplæring, konfirmasjonstid og ledertrening, og her står trosformidling og forkynnelse sentralt. I forbindelse med disse tiltakene oppstår det gjerne samtaler med barn og unge. Likevel sier kirkelig ansatte at ungdommer sjelden snakker med dem om tro, og at det er andre temaer som det er et større behov for å snakke om.⁸ Hvorfor er det slik? Unge menneskers erfaringer med tro er høyst relevant for sjelesørgerisk praksis, og at det er lite behov for å dele disse erfaringene gjør det desto viktigere å undersøke hva disse erfaringene er. Briså og Lindtjørn skriver i sin beskrivelse av det ungdomsdiakonale samtaletilbudet 13-20 at forskning på sjelesorg i liten grad har hatt samtaler med ungdommer i søkelyset.⁹ De peker også på at ungdomsdiakoni er et relativt nytt felt og uetablert satsningsområde.¹⁰ Fordi ungdomsdiakoni og sjelesorg for ungdom er et lite utforsket område av kirkelig praksis, er nettopp dette temaet særlig viktig. I den sammenheng er det viktig å løfte frem ungdommers egne stemmer, så de selv kan få sette ord på deres erfaringer.

I tillegg viser SOFA-undersøkelsen gjort blant ansatte i Den norske kirke at noe som kjennetegner samtaler med ungdom er at de ofte oppstår spontant og at samtalene ikke planlegges, og sjeldent skjer på «tradisjonelt vis» i form av til en avtalt tid på kontoret til presten eller andre kirkelig ansatte. Det kan skje der og da i forbindelse med et arrangement. Det fordrer at de ansatte er fleksible og viser at de har tid.¹¹ Utfordrer dette den tradisjonelle forståelsen av sjelesorg? Et sentralt spørsmål i denne undersøkelsen er om ungdommenes erfaring med tro utfordrer den tradisjonelle forståelsen av sjelesorg som «en hjelpende samtale i kirkelig kontekst»¹². Hva har disse erfaringene å si for hvordan vi tenker og utøver sjelesorg?

Det som kommer frem av å undersøke sjelesorglitteraturen er at det finnes et stort mangfold av definisjoner og tilnærminger. Det er mulig at det er vanskelig å definere hva sjelesorg er fordi

⁷ Høeg, *Religion og ungdom*, 15.

⁸ Danbolt m.fl., «Hva snakker sjelesørgere med ungdom om?».

⁹ Briså og Lindtjørn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 5.

¹⁰ Briså og Lindtjørn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 9.

¹¹ Se vedlegg 4.

¹² Harbsmeier og Iversen, *Praktisk teologi*, 384.

det i stor grad er den som oppsøker sjelesorg som definerer hva det er. Dette gjenspeiler seg i bevegelsen som har skjedd i sjelesorgfaget: fra den kerygmatiske orienterte sjelesorgen hvor sjelesørgerens oppgave er å formidle Guds ord til den enkelte, over mot den konfidentorienterte hvor konfidentens subjektive erfaringer står i sentrum. Men sjelesørgere mister noe hvis man lener seg for mye i den ene eller den andre retningen, skriver Berit Okkenhaug. Sjelesorgen bør altså romme både menneskers virkelighet og peke på Gud samtidig.¹³ I denne studien ønsker jeg å diskutere hvordan sjelesorg forstås og praktiseres, fremfor hvilken definisjon som er mest presis. Derfor vil jeg hovedsakelig legge til grunn en kontekstuell forståelse av sjelesorg. Jonas Idestrom forstår *det sjelesørgeriske møtet* som møter med en eller flere personer som på en eller annen måte virker *sjelesørgerisk* for enkeltmennesker eller grupper. *Sjelesørgerisk* forstås som noe som *heler, skaper mening og gir tro og håp*.¹⁴

1.2 Formål

I Den norske kirke er det å formidle eller lære bort den kristne troen en stor del av sentrale tiltak rettet mot barn og unge gjennom trosopplæring og konfirmasjonsarbeid. Det er i disse sammenhengene kirken møter flest barn og unge, og ofte i forbindelse med disse at samtaler med barn og unge oppstår. Når trosformidling og trosopplæring står så sentralt i kirkas møte med barn og unge, er det viktig å ha kunnskap om barn og unges erfaringer med tro. Det er også viktig å ha kunnskap om disse erfaringene for å kunne drøfte hvordan vi tenker og utøver sjelesorg. Sjelesorgfaget og de sjelesørgeriske perspektivene er viktige for kirkelige ansatte, og sjelesorgsamtaler er en viktig del av kirkens møte med mennesker i ulike livssituasjoner. Som tidligere nevnt har sjelesorgforskning i liten grad hatt samtaler med ungdommer i søkelyset,¹⁵ og ungdomsdiakoni er et relativt nytt felt og uetablert satsningsområde.¹⁶ Det er nettopp dette satsningsområdet denne studien ønsker å bidra til. Målet med prosjektet er å undersøke ungdommers erfaring og refleksjon knyttet til tro, og drøfte hvordan disse erfaringene utfordrer kirkens sjelesorgpraksis. Funnene vil jeg hovedsakelig drøfte i lys av teorier om tro og sjelesorg.

¹³ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt*, 24-28.

¹⁴ Idestrom, «Själavårdande möten i en väv av relationer», 92.

¹⁵ Briså og Lindtjörn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 5.

¹⁶ Briså og Lindtjörn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 9.

Selve sjelesorgbegrepet kan være nødvendig å diskutere. Briså og Lindtjørn skriver at når en skal belyse temaet sjelesorg i møte med ungdom, vil nettopp begrepet sjelesorg i seg selv være en utfordring.¹⁷ Jeg velger selv å ikke bruke begrepet i intervjuene. Jeg forventer ikke at ungdommene har kjennskap til begrepet, og vil heller bruke «samtaler» i møte med dem. Likevel er det hensiktsmessig å ha sjelesorgbegrepet som del av problemstillingen, fordi det knytter an til fagfeltet sjelesorg og tidligere forskning på feltet.

1.3 Bakgrunn

Ungdomsdiakoni og sjelesorg for ungdom er som sagt et lite utforsket område av kirkelig praksis, og nettopp derfor er dette temaet særlig viktig. I den sammenheng er det viktig å løfte frem ungdommers egne stemmer, så de selv kan sette ord på sine erfaringer. I sin hverdag i Den norske kirke møter både prester, kateketer, trosopplærere, diakoner og andre ansatte ungdommer. Dermed vil denne problemstillingen være relevant for alle som jobber med ungdom i Den norske kirke og i andre kirkelige kontekster. I tillegg kan slike undersøkelser på ungdommers erfaringer være nyttig utover dette. Høeg skriver at ungdommers religiøsitet kan peke på hvordan religion kommer til å se ut i fremtiden.¹⁸ Dermed kan forskning på ungdommers erfaringer med tro være nyttig for å gi en pekepinn på hvordan tro og kirke kommer til å se ut i fremtiden. Det er viktig å understreke at de erfaringene som kommer frem i dette prosjektet ikke kan generaliseres, men er distinkte for det enkelte individ. De kan likevel peke på fellesnevnerne som er relevante i aldersgruppen og i den konteksten de står i. Samtidig håper jeg at forskningen kan gi nyttige innblikk i ungdommers erfaringer og bidra til ny kunnskap på områdene ungdomsdiakoni og sjelesorg.

Jeg har også en personlig motivasjon for å arbeide med dette temaet. Det er relevant med tanke på praksisen jeg vil tre inn i som diakon. Sjelesorg og menneskemøter er en viktig del av diakonens hverdag, og faglig kompetanse i tillegg til praktisk erfaring på dette området er viktig. Det kan være nyttig for å utvikle egen sjelesorgforståelse og reflektere over hvordan jeg ønsker å møte menneskers erfaringer med tro og liv. Dermed kan det også forme hvordan jeg

¹⁷ Briså og Lindtjørn, «Medvandring med ungdom i sårbare livssituasjoner», 9.

¹⁸ Høeg, *Ungdom og religion*, 15.

ser på diakonrollen. En annen personlig motivasjon er å få innblikk i en aldersgruppe som jeg selv ønsker å arbeide med.

1.4 Oversikt over forskningsfelt

Søk i MFs database ORIA¹⁹ med kombinasjoner av «ungdom»/ «youth» sammen med «tro»/ «faith» og «sjelesorg»/ «pastoral care», finner jeg at det er betydelig mer forskning og publikasjoner knyttet til «ungdom» og «tro», enn «ungdom» og «sjelesorg». Når det gjelder forskning på ungdom og tro kan Erling Birkedals bok *Religiøsitet fra barndom til voksen* trekkes frem som et interessant og nylig publisert bidrag.²⁰ Når det gjelder forskning på ungdom og sjelesorg vil jeg trekke frem Ida Marie Martin Weltziens masteravhandling «*Du må være der de er*» fra 2019. Denne studien viser at sjelesorg med ungdom som informant ofte er mer spontane, og krever en tilgjengelighet av sjelesørgerne. I tillegg er relasjon og tillit helt avgjørende i møte med ungdom.²¹ Aller færrest treff fikk jeg når jeg kombinerte alle tre ordene «ungdom», «tro» og «sjelesorg». Dette mønsteret var synlig også ved søk på de engelske ordene, men naturligvis med langt flere publikasjoner knyttet til seg. Dette bygger opp under Briså og Lindtjørns påstand om at det finnes lite forskning på sjelesorg hvor ungdommer er informant.²² Diakoni rettet mot ungdom eller *ungdomsdiakoni* er også et relativt nytt begrep og satsingsfelt innenfor kirke og forskning. Det viser også søk gjort på ordet «ungdomsdiakoni», og kombinasjonen av «ungdom» og «diakoni». Samtidig er det verdt å nevne at det er stadig flere avhandlinger om disse temaene knyttet til de kirkelige utdanningene, som eksempelvis Vesterås' avhandling «*Du blir sett for den du er*»²³ og Brisås avhandling *Gjensidighet og myndiggjøring i diakonal praksis*.²⁴

Det pågående prosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» består av en forskergruppe ved MF ledet av Astrid Sandsmark, Lars J. Danbolt og Elisa Stokka. De undersøker sammenhengen mellom sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom. Denne oppgaven tjener som bidrag til dette forskningsprosjektet.

¹⁹ Siste søk gjort 10.05.21.

²⁰ Birkedal, *Religiøsitet fra barndom til voksen*.

²¹ Weltzien, «*Du må være der de er*».

²² Briså & Lindtjørn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 5.

²³ Vesterås, «*Du blir sett for den du er*».

²⁴ Briså, *Gjensidighet og myndiggjøring i ungdomsdiakonal praksis*.

Førsteamanuensis Knut Tveitereid skal lede forskningsprosjektet «LEK – Ledertrening etter konfirmasjonen». Prosjektet er initiert av MF, men er et samarbeid med NLA Høgskolen, Teologisk Fakultet ved Universitet i Oslo (TF) og VID vitenskapelige høyskole. Forskergruppen mener at tidligere forskning kun i liten grad har hatt ungdommenes egne erfaringer på radaren. Derfor ønsker de å løfte deres perspektiv frem gjennom forskningen.

Det er også verdt å nevne at Tidsskrift for sjelesorg ga ut en utgave kalt ‘ungdom og sjelesorg’ i 2016, hvor jeg vil trekke frem artiklene «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner» av Briså og Lindtjørn og «Sjelesorg i møte med ungdom» av K. Andersen som særlig relevante.

Ida Marie Høeg har i tillegg gjort forskning på religiøsitet i ungdomsmiljøene i Den norske kirke, hvor tro og tilhørighet har blitt tematisert.²⁵

Med denne studien blir jeg del av en pågående og aktuell samtale om ungdom og sjelesorg, samt bidrar til et nytt satsingsfelt i kirken, nemlig ungdomsdiakoni. Jeg ønsker med dette også å bidra til mer forskning på ungdommers erfaring med tro og sjelesorg.

1.5 Analyseenheter og problemstilling

1.5.1 Analyseenheter

Dette prosjektet er en kvalitativ empirisk studie med en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming. Jeg har valgt å undersøke en aldersgruppes (17-20 år) erfaringer, og har gjennomført enkeltintervjuer med fem ungdommer i denne aldergruppen. Intervjuene handler om ungdommenes erfaring med tro og sjelesorg. Hvordan de reflekterer rundt egen og andres tro, hvilken betydning trospraksiser har, forholdet mellom tro og fellesskap, og hvilke erfaringer ungdommene har med samtaler av sjelesørgerisk karakter, både med og uten tro som tema. Ved å intervju ungdommer om deres erfaringer knyttet til tro og sjelesorgsamtaler, vil jeg kunne besvare problemstillingen for studien.

²⁵ Høeg, «Fellesskap og kulturell tilhørighet», 19-36; Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 191-209.

1.5.2 Problemstilling

Den overordnede problemstillingen for oppgaven er som følger:

På hvilken måte utfordrer ungdommers erfaringer med tro kirkens sjelesorgpraksis?

Til dette er det to underproblemstillinger:

- a) Hvilke erfaringer har ungdom med tro og sjelesorg?
- b) Hvordan skal kirken tenke og praktisere sjelesorg i møte med disse erfaringene?

1.6 Begrepsavklaring

1.6.1 Ungdom

Ida Marie Høeg definerer ungdomstiden som en periode fra tenårene og opp til trettiårene, altså en lang ungdomstid.²⁶ I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på en aldergruppe innenfor ungdomstiden som jeg har valgt å kalle eldre ungdom, altså ungdommer mellom 17 og 20 år. Dette er normalt den aldergruppen som går på videregående skole, og som er på vei ut i studie- og arbeidsliv.

1.6.2 Tro

Fordi jeg har som hensikt å undersøke hva ungdommene selv legger i dette begrepet, er det nødvendig å ha en tentativ definisjon i møte med begrepet *tro*. Imidlertid har forståelsen av det å ha en kristen tro har forandret seg i løpet av de siste tretti årene. Høeg skriver at tidligere har det betydning at du er en bekjennende kristen, mens det i dag betyr å være kristen på den måten jeg selv mener er riktig.²⁷ I denne oppgaven blir tro hovedsakelig forstått som det subjektive meningsinnholdet som informantene legger i begrepet. For å romme noe av dette har jeg valgt å ta i bruk begrepet *polydoksi*. *Polydoksi*-begrepet tar utgangspunkt i at tro er situert, altså kontekstuell og mangfoldig.²⁸ Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3 om Teoretiske perspektiver.

²⁶ Høeg, *Religion og ungdom*, 11; Halvor Fauske, *Oppvekst i Norge*, 52.

²⁷ Høeg, *Religion og ungdom*, 26.

²⁸ Johannessen-Henry, «Levet polydoksi», 63.

1.6.3 Sjelesorg

Denne studien baserer seg på en kontekstuell forståelse av sjelesorg. Jonas Ideströms forstår *det sjelesørgeriske møtet* som et møte med en eller flere mennesker som på en eller annen måte fungerer sjelesørgerisk for enkeltmennesker eller grupper, altså at møtet *heler, skaper mening og gir tro og håp*.²⁹ Denne forståelsen utdypes og suppleres i kapittel 3 om Teoretiske perspektiver.

1.7 Faglig sammenheng

Denne masteroppgaven er en masterstudie i diakonivitenskap, med særlig henblikk på ungdomsdiakoni og sjelesorg. Diakonivitenskap er komponert av teologisk og empirisk kunnskap, og diakonal praksis.³⁰ Stifoss-Hanssen argumenter for at empiriske forskningsmetoder er nødvendig for å inkludere diakonale praksiser i diakonivitenskapen.³¹ Sjelesorg er en diakonal praksis, og samtidig plassert innenfor den teologiske disiplinen *praktisk teologi*. Dermed vil jeg i det følgende si noe om forholdet mellom kvalitativ forskning og praktisk teologi. Et kjennetegn ved praktisk teologi de siste tiårene har vært en vending mot empiriske former for kunnskap.³² Pete Ward skriver at empirisk forskning bringer noe unikt til teologien: den blir i stand til å undersøke nåtidens praksiser og erfaringer.³³

Vitenskapsteoretisk er oppgaven plassert innenfor den hermeneutisk-fenomenologiske tilnærmingen. Malterud skriver at en fenomenologisk tilnærming er å se på subjektiv erfaring i lys av individets kontekst med et kritisk blikk. For å gjøre dette må tidligere kunnskap gis mindre oppmerksomhet, slik at den subjektive erfaringen kan tre frem.³⁴ En hermeneutisk tilnærming legger vekt på å fortolke mening i det mennesker uttrykker. Det gir utgangspunkt for forståelse. Hermeneutikken vektlegger forholdet mellom helhet og del, og selvrefleksjon og kontekst står sentralt.³⁵ En hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming søker å gi en rik beskrivelse av menneskers erfaringer og nødvendige perspektiver for å fortolke disse

²⁹ Ideström, «Själavårdande möten I en väv av relationer», 92.

³⁰ Stifoss-Hanssen, *Diakonia as a professional practice*, 66; Nordstokke, *Liberating diakonia*, 67.

³¹ Stifoss-Hanssen, *Diakonia as a professional practice*, 73.

³² Pete Ward, *Introducing practical theology*, 77.

³³ Pete Ward, *Introducing practical theology*, 157.

³⁴ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 28-29.

³⁵ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 28.

erfaringene.³⁶ Swinton og Mowat skriver at praktisk teologi tar menneskelig erfaring på alvor, og i det søker å utforske implikasjonene om at tro også er kroppslig; evangeliet er ikke bare noe å tro på, det er også noe å leve etter. På denne måten tar praktisk teologi Guds handling med verden i dag på alvor og tilbyr en nødvendig kontekstuell stemme til teologiprosessen og teologisk utvikling.³⁷ Berit Okkenhaug skriver at teologien og teologisk refleksjon bør være opptatt av de menneskelige erfaringene som tolkes gjennom sjelesorgen. Fordi teologi er opptatt av menneskers erfaringer med Gud, og relasjonen mellom mennesker og mellom mennesker og Gud, er teologien avhengig av den kompetansen kommer fra sjelesorgen.³⁸

1.8 Forskningsdesgin og struktur

Etter denne innledningen til studiens tema, faglige sammenheng og presentasjon av problemstilling, vil jeg gå videre til å gjøre rede for studiens metodiske tilnærming. I kapittel 2 om Metode vil jeg gjøre rede for metodiske avveininger, valg og begrunnelser som ligger til grunn for å kunne svare på problemstillingen. I kapittel 3 om Teoretiske perspektiver vil jeg gjøre rede for oppgavens teoretiske rammeverk. Her vil jeg gjøre rede teoretiske perspektiver knyttet til ungdom, tro og sjelesorg. Videre vil jeg legge frem analysen av datainnsamlingen i kapittel 4 ved å presentere kategorier og sammenhenger som er funnet i datamaterialet. Deretter vil jeg gå over i oppgavens drøftende del i kapittel 5, hvor målet er å skape en dialog mellom det teoretiske rammeverket og funnene i analysen, før jeg til slutt gir noen avsluttende kommentarer.

³⁶ Swinton og Mowat, *Practical theology and qualitative research*, 105.

³⁷ Swinton og Mowat, *Practical theology and qualitative research*, 6.

³⁸ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt*, 39; Browning (1991); Stifoss-Hanssen (1991).

2 Metode

2.1 Metodisk tilnærming

For å svare på problemstillingen vil jeg ta i bruk kvalitativ empirisk metode. Gjennom å undersøke noe kvalitativt ønsker forskeren å utforske hvordan mennesker forstår verden og hvilke relasjoner som er viktige i deres liv.³⁹ Malterud skriver at målet med kvalitativ forskning er i større grad å forstå enn å forklare⁴⁰, og at «målet er å utforske meningsinnholdet i sosiale og kulturelle fenomener, slik det oppleves for de involverte selv innenfor sin naturlige sammenheng».⁴¹ Dette metodevalget egner seg godt til problemstillingen for denne oppgaven, fordi problemstillinger spør hvordan kirkens sjelesorgpraksis forholder seg til ungdommers erfaring med tro. Spørsmålet om hvilke erfaringer ungdom har med tro, går dypere enn å bare beskrive hva som skjer, og spør hvorfor og hvordan det skjer.

2.2 Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming

Denne studien benytter en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming. Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming er *deskriptiv* (fenomenologisk) fordi den ønsker å være oppmerksom på hvordan kunnskap kommer til syne og vil la denne kunnskapen tale for seg. Den er *fortolkende* (hermeneutisk) fordi den hevder at det ikke finnes ufortolkede fenomener.⁴² En fenomenologisk tilnærming utforsker og beskriver mennesker og deres erfaringer av et fenomen, og brukes for å studere verden slik mennesker oppfatter den. Målet er å få frem individets egne beskrivelser, og at ett og samme fenomen kan oppleves ulikt for ulike individer ut ifra deres kontekst.⁴³ Denne metoden anvendes her for å på best mulig måte ivareta informantenes erfaringer med tro og sjelesorg. Likevel så kreves tolkning for å få til den nødvendige dialogen mellom teori, empiri og tolkning. En hermeneutisk tilnærming legger vekt på å fortolke mening i det mennesker uttrykker. Det gir utgangspunkt for forståelse. Hermeneutikken vektlegger forholdet mellom helhet og del, og selvrefleksjon og kontekst står sentralt.⁴⁴ Fenomener forstås alltid fra en bestemt posisjon eller et bestemt perspektiv, og det

³⁹ Johannensen m.fl., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 93.

⁴⁰ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 32.

⁴¹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 36.

⁴² Swinton og Mowat, *Practical theology and Qualitative research*, 105.

⁴³ Johannensen m.fl., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 78.

⁴⁴ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 28.

gjelder også forskeren.⁴⁵ Hermeneutikken peker på hvordan forskerens forforståelse påvirker forskningsprosessen, spesielt hvordan forskeren leser og tolker empiriske data. Denne forforståelsen er satt sammen av erfaring, hypoteser, faglig sammenheng, og det teoretiske rammeverket ved studiens start. På den ene side kan forforståelsen være et motiv for å gå inn på forskningsfeltet, og gi forskeren motivasjon. På den annen side kan den hindre forskeren i å se klart og forforståelsen kan stå veien for hva det empiriske materialet sier.⁴⁶ Som forsker er jeg allerede involvert i det feltet som det forskes på, gjennom mine studier og erfaring innenfor fag- og praksisfeltet. I møte med informantene opplevde jeg at min posisjon som diakonistudent ga dem inntrykk av en troverdig interesse for deres erfaringer knyttet til fenomenet. Likevel var det viktig underveis i forskningsprosessen at jeg var bevisst min egen forforståelse slik at jeg ikke lot egne forutinntatte tolkninger farge datamaterialet. Særlig i analysen har jeg etterstrebet at materialet skal komme til ordet på dets egne premisser, slik at det er ungdommenes stemme som kommer frem. Samtidig kan det teoretiske rammeverket supplere forskerens erfaringer knyttet til faget når de empiriske dataene skal analyseres. Dette kan bidra til å utvikle ny kunnskap og bedre praksis.⁴⁷ Studiens formål er både å undersøke ungdommers erfaring med tro og sjelesorg, og samtidig drøfte hvordan disse erfaringene kan utfordre sjelesorgen. Den *hermeneutisk-fenomenologiske tilnærmingen* gir de nødvendige redskapene for å kunne beskrive og fortolke ungdommenes erfaringer i lys av kirkens sjelesorgpraksis.

2.3 Utvalg

2.3.1 Utvalgsstrategi

Utgangspunktet for å undersøke noe kvalitativt er ikke nødvendigvis representativitet, men hensiktsmessighet.⁴⁸ Gjennom studien ønsker jeg å få kunnskap om ungdommers erfaring med tro. En mulighet er da å undersøke erfaringen til sjelesørgere som snakker med ungdom. Ettersom jeg er interessert i ungdommenes egne refleksjoner og erfaringer rundt dette temaet, og det finnes lite forskning på dette, ønsker jeg å løfte frem ungdommers stemme i dette prosjektet. For å belyse problemstillingen best mulig har jeg benyttet meg av strategisk utvalg. Malterud skriver at «et strategisk utvalg er sammensatt ut fra en målsetting om at materialet

⁴⁵ Swinton og Mowat, *Practical theology and Qualitative research*, 103.

⁴⁶ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 44-45.

⁴⁷ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 190.

⁴⁸ Johannesen m.fl., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 115.

best mulig kan belyse problemstillingen».⁴⁹ Med utgangspunkt i problemstillingen er det hensiktsmessig å intervju ungdommer som har kunnskap om temaene tro og sjelesorg. For å sikre meg dette kontaktet jeg en ansatt i menigheten for å komme i kontakt med ungdommene. Utvalgsriteriene var at ungdommen er mellom 16 og 19 år, er tilknyttet ungdomsarbeidet i den aktuelle menigheten jeg kontakter og hadde noe kunnskap om fenomenet jeg undersøker. Det var også ønskelig at det var variasjon i alder og kjønn. Fordi alder ikke var helt avgjørende ble aldergruppen justert noe etter de informantene jeg rekrutterte, til 17-20 år.

Menigheten jeg kontaktet er en menighet i Den norske kirke på Østlandet. Grunnen til at jeg har valgt å rekruttere fra ungdomsmiljø i menighet er fordi dette miljøet har veksling mellom de fellesskapsbyggende aktivitetene og sjelesørgeriske samtaler, som jeg ønsker å belyse gjennom studien. Ungdommene i denne studien er preget av sin geografiske kontekst, og det mulig at man ville fått andre svar fra ungdommer andre steder i landet. Det har jeg imidlertid ikke hatt mulighet til i denne studien. Jeg har gjort fem kvalitative enkeltintervjuer. Mengden informanter er vurdert ut ifra kvaliteten på intervjuene.

2.3.2 Rekruttering

Informantene er rekruttert gjennom forskningsprosjektet «SOFA – sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom», hvor en gruppe kirkelige ansatte er tilknyttet forskningsprosjektet som medforskere. Videre har jeg kontaktet en ansatt i den aktuelle menigheten for å rekruttere informanter. Denne ansatte forhørte seg så med ungdommer knyttet til ungdomsarbeidet i menigheten, og ga meg kontaktinformasjon når noen viste interesse. I metodelitteraturen kalles dette for snøballmetoden.⁵⁰ Dette øker også sjansen for å rekruttere informanter som har kunnskap om fenomenene. Innsamlingen blir dermed mer målrettet, og mindre tilfeldig. Informantene har på forhånd mottatt et informasjonsskriv med samtykkeskjema. Dette er for å sikre at informantene får den informasjonen som er nødvendig om studien, og at deres rettigheter skal ivaretas.

⁴⁹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 58-59.

⁵⁰ Johannesen m.fl., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 121.

2.3.3 Presentasjon av informanter

Utvalget består av fem eldre ungdommer i aldersgruppen 17-20 år, og tilhører alle det samme ungdomsmiljøet i en menighet i Den norske kirke. Tre av informantene er jenter, og to av informantene er gutter. Alle ungdommene har vært del av ungdomsmiljøet over flere år, og flere av dem er eller har vært konfirmantledere i menigheten.

2.4 Metode for innsamling av intervjumateriale

Studien baserer seg på semistrukturerte intervjuer.⁵¹ Kvale og Brinkman skriver at det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra perspektivet til den som intervjues. Personen som intervjues forstås som et delaktig subjekt, som skaper mening og forståelse om det temaet som forskes på.⁵² I tillegg bør et kvalitativt forskningsintervju romme flertydighet. Menneskelige fenomener består av flere sider, dilemmaer, og noen ganger selvmotsigelser. Dette kan gi kunnskap vi ikke får tak i hvis vi bare lytter etter sammenhengende fortellinger.⁵³ Jeg har intervjuet fem ungdommer med kvalitative forskningsintervju, og de er godt planlagt hva det gjelder intervjuguide⁵⁴, avtale om sted og tidspunkt og tilretteleggelse. Intervjuguiden utarbeidet jeg i forkant av intervjuene som en huskeliste over temaer og spørsmål som skal tas opp. Likevel var jeg som forsker åpen for at forskningsdeltakernes refleksjoner, noen ganger kunne bringe oss utenfor det jeg hadde planlagt i intervjuguiden. Så selv om rammen som intervjuguiden ga var lik i hvert intervju, varierte noen av spørsmålene innenfor de ulike temaene.

Studien benytter en fenomenologisk tilnærming til intervjuene, hvor målet er å gi en presis beskrivelse av ungdommenes egne perspektiver, opplevelser og forståelseshorisont. Det er viktig å merke seg at samme fenomen oppleves individuelt.⁵⁵ For å få kunnskap om ungdommers erfaringer med tro og sjelesorg kunne jeg tatt i bruk både fokusgruppeintervjuer og en-til-en-intervjuer. Fordelene med å intervju flere samtidig er at intervjupersonene kan spille på hverandres svar og utfylle hverandre. Det kan også skape trygghet at det er flere som er i samme situasjon. Ulempene kan være at intervjupersonene kan bli redd for å stå ut i

⁵¹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 133.

⁵² Kvale og Brinkman, *Det kvalitative forskningsintervju*, 20.

⁵³ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 135.

⁵⁴ Se vedlegg 1.

⁵⁵ Johannesen m.fl., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 78.

mengden, og ender opp med å «flyte med strømmen» i stedet for å svare for seg selv. En annen ulempe er at det kan bli lite tid til den enkelte. I et en-til-en-intervju har man derimot mer tid til den enkelte intervjuperson, og det kan også være nyttig å ta i bruk når temaet for intervjuet er personlig. Dermed kan det oppstå mer fyldige og detaljerte svar. Med utgangspunkt i en fenomenologisk tilnærming ser jeg det hensiktsmessig å gjennomføre en-til-en-intervjuer. Det er fordi jeg ønsker å gi plass til den enkelte ungdoms erfaring knyttet til fenomener som tro og sjelesorg, i lys deres kontekst. Dermed vil det være nyttig å ha den tiden som et en-til-en-intervju gir for å få frem fyldige og detaljerte beskrivelser av fenomenene.

2.5 Metode for analyse

2.5.1 Transkribering

En transkripsjon skal så nøyaktig som mulig gjengi hvordan forskningsdeltakernes erfaringer og meninger ble formidlet i intervjuet. Likevel gir transkripsjonen kun et avgrenset bilde av virkeligheten.⁵⁶ Denne fasen er viktig, fordi i tillegg til å skrive ut tekst, skjer det tolkning og sortering i denne fasen.⁵⁷ Dette er den viktigste grunnen til at jeg valgte å transkribere intervjuene selv. Transkripsjonen skjedde kort tid etter intervjuet, og dette har flere fordeler. Fordi jeg var til stede under intervjuene har jeg den faktiske situasjonen friskt i minne, og dermed minsker risikoen for at sammenhenger og bakenforliggende informasjon går tapt i transkriberingen. Dette kan styrke validiteten av analysematerialet.⁵⁸ Malterud skriver at ved å selv transkribere tale til tekst blir forskeren påminnet om selve intervjusituasjonen, men kan også se denne fra en ny side. Dette kan føre til ny refleksjon, og at forskeren drar andre slutninger enn i selve intervjusituasjonen.⁵⁹

Jeg valgte å oversette til bokmål av hensyn til anonymitet. Jeg har skrevet ut all tekst inkludert «hm» «eh» og «em», fordi disse lydene var meget integrert i måten flere av informantene uttrykket seg. Det eneste jeg har unnlatt å transkribere er mine «m-m»-lyder som uttrykker aktiv lytting underveis i informantens refleksjoner. Når det forekom korte pauser, har jeg markert

⁵⁶ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 7.

⁵⁷ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 80.

⁵⁸ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 79-80.

⁵⁹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 80.

dette med «...». Når det forekom lengre pauser har jeg markert det i parentes. Det samme gjelder når det forekom latter eller andre emosjonelle uttrykk.

Underveis i transkriberingen skrev jeg notater til hvert intervju, og skrev ned refleksjoner og observasjoner i materialet jeg skrev frem. Dette var nyttig for å danne meg en oversikt over materialet og peile meg inn mot analysen.

2.5.2 Analyse

I analyseprosessen har jeg tatt utgangspunkt i systematikken i STC-metoden, eller systematisk tekstkondensering. Malterud gjør rede for denne metoden i sin bok.⁶⁰ Dette er en pragmatisk metode for tematisk tverrgående analyse av kvalitative data. Analysen gjennomføres i følgende fire trinn:

- 1) Få et helhetsinntrykk
- 2) Identifisere meningsbærende enheter
- 3) Abstrahere innholdet i de enkelte meningsdannede enhetene
- 4) Å sammenfatte betydningen av dette

Etter at intervjuene var transkriberte, leste jeg gjennom hele materialet for å danne meg et helhetsinntrykk. Dette gjorde jeg uten å ta notater underveis, delvis fordi jeg tok transkripsjonsnotater, og delvis fordi jeg ønsket å lese gjennom hele materialet uten å systematisere og kategorisere for mye underveis. Det siste oppfordres det til under Trinn 1 i STC-modellen.⁶¹ Etter denne gjennomlesningen skrev jeg ned punkter som etter hvert ble til seks foreløpige kategorier. Så gikk jeg gjennom hvert enkelt intervju grundigere og markerte meningsbærende enheter i datamaterialet, og sorterte disse etter de foreløpige kategoriene. Jeg markerte også hvor de meningsbærende enhetene var i det transkriberte intervjuet, slik at jeg også lettere kan finne tilbake til konkrete teksten sitatet står i. Underveis i denne prosessen viste det seg at de seks kategoriene som jeg startet med måtte revideres og endres på for å bedre gjenspeile det problemstillingen spør etter og det som materialet sa noe om. Til slutt kom jeg frem til fire kodegrupper, og sorterte disse i tre-fire subgrupper.

⁶⁰ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 97-116.

⁶¹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 99.

På dette stadiet tok jeg en avgjørelse om å se bort ifra Trinn 3 i STC-metoden. Dette trinnet går ut på at man under hver subgruppe abstraherer mening fra de meningsbærende elementene for å danne såkalte *kondensater*, altså konstruerte sitater.⁶² Dette vurderte jeg som lite hensiktsmessig med tanke på intervjuenes fenomenologiske tilnærming. Formålet ved analysen er å få frem informantenes subjektive erfaring. Det ville derfor være unaturlig å konstruere sitater fra flere informanter for å avdekke sammenhenger og overførbarhet. Det er også problematisk i møte med selvmotsigelser og tvetydighet i materialet. Dette er momenter jeg ønsker å belyse, og et slikt grep som *kondensater* vil kunne gjøre at interessante funn går tapt. I stedet bestod denne delen av analysen av å finne beskrivende sitater og skrive frem analysen, subgruppe for subgruppe. Her viste det seg igjen at kategoriene og subkategoriene måtte revideres, og spisses enda mer for å reflektere funnene. Avslutningsvis sammenfattet jeg dette til den analysen som blir presentert i kapittel 4.

Malterud skriver at analyseprosessen kan styrkes av å drøfte ulike erfaringer og perspektiver med andre forskere.⁶³ Når jeg var i startfasen av analyseprosessen, og hadde skaffet meg et overblikk over materialet samt startet kodingsprosessen, presenterte jeg noen foreløpige funn i materialet for forskergruppen i «SOFA»-prosjektet. Dette var nyttig for å stoppe opp og reflektere over hva jeg la merke til i materialet så langt, samtidig som utfordret meg til å sette ord på dette. Her fikk jeg også tilbakemeldinger og innspill, samt bekreftelse på at materialet hadde relevans for praksisfeltet og var preget av interessante funn. Dette var nyttig for å konkretisere det stadiet jeg var på.

I analyseprosessen har jeg beveget meg frem og tilbake mellom empiri og teori. Denne vekslingen kalles *abduktiv tilnærming*, hvor analysen av data bidrar til å utvikle teoretiske perspektiver, og den teoretiske forankringen kan hjelpe forskeren å forstå og analysere empiriske data.⁶⁴ I forkant av datainnsamlingen gjorde jeg meg kjent med teoretiske perspektiver gjennom lesning av relevant litteratur om tema. Likevel ble det teoretiske rammeverket ferdigstilt i dialog med det som kom frem gjennom analysen av datamaterialet. På den måten er analysen både teoridrevet i form av at teorier og forforståelse gir spørsmål og

⁶² Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 106.

⁶³ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 114.

⁶⁴ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 184.

retning, og empiristyrkt i form av at dataene får vise hvilke teorier som er relevante i lys av forskningsfeltet.

2.6 Refleksivitet, relevans og validitet

Som forsker er det viktig å vise vilje til å være kritisk også i møte med egne fremgangsmåter og konklusjoner. *Refleksivitet* er en posisjon som forskeren må søke etter og holde vedlike. Forskeren skal aktivt forsøke å lete frem det som ikke stemmer overens med egne forestillinger. Dermed må jeg som forsker være innstilt på å gå bort fra kategorier som jeg hadde i forkant, og la meg utfordre av forskningen jeg gjør. For å kunne gjøre dette må jeg være bevisst hvilken forforståelse jeg observerer og tolker i lys av. Min kulturelle kontekst og teoretiske tradisjon påvirker de spørsmålene jeg stiller. Refleksivitet vil si at jeg vurderer og erkjenner hva slags betydning mitt ståsted har.⁶⁵

Prosjektets *relevans* stiller krav om at forskeren orienterer seg i faglitteraturen på feltet, slik at man kan posisjonere prosjektet ut ifra det. Det handler i stor grad om svare på to spørsmål: Hva vet vi fra før? Og hva bidrar denne studien med?⁶⁶

I forskning handler *validitet* om hva metoden og materialet åpner for, og om resultatene er overførbare. Validitet handler altså om hva det er sant om (intern validitet), og handler om at undersøkelsen vi gjør er i samsvar med formålet. I tillegg handler det om overførbarhet (ekstern validitet), og handler om resultatene fra forskningen kan ha relevans utover det konkrete forskningsfeltet.⁶⁷ Malterud skriver at det er hensiktsmessig å bruke begrepet *overførbarhet* fremfor *generaliserbarhet*. Det er fordi det i større grad setter grenser og betingelser for den eksterne validiteten.⁶⁸

2.7 Etiske perspektiver

Det er viktig å informere forskningsdeltakerne godt på forhånd om hva de er med på, og hva de har rett til med tanke på privatliv og anonymisering. Informantene har derfor på forhånd fått tilsendt et informasjonsskriv og samtykkeskjema⁶⁹. Dette inneholder en introduksjon til

⁶⁵ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 19-21.

⁶⁶ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 22.

⁶⁷ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 23-24.

⁶⁸ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 66.

⁶⁹ Se vedlegg 2.

prosjektet, samt informasjon om deres rettigheter. De tre intervjuene som ble gjennomført fysisk skjedde under forsvarlig smittevern og i henhold til de restriksjoner som fantes på det tidspunktet.

Kvalitative data består ofte av sensitiv og personlig informasjon. Derfor skal forskeren ta vare på informantenes rett til personvern og anonymitet. Dette gjelder særlig data som ellers ville vært underlagt taushetsplikt.⁷⁰ Alle opplysningene som kommer frem gjennom datainnsamlingen, blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som har tilgang til materialet, er jeg og min veileder. I tillegg vil prosjektleder og interne medarbeidere i forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» vil få tilgang til de transkriberte intervjuene. For at ingen uvedkomne skal få tilgang, vil alle dokumenter være passord-beskyttet. Kontaktopplysninger vil kodes og oppbevares separat fra materialet, slik at forskningsdeltakere ikke skal kunne identifiseres. Notater og båndopptaker vil oppbevares i et låsbart skap hvor kun jeg kan koden. Forskningsdeltakerne vil ikke kunne identifiseres i oppgaven eller noen publisering knyttet til prosjektet.

⁷⁰ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 214.

3 Teoretiske perspektiver

3.1 Ungdom og religion

3.1.1 Autentisitet og individuell uavhengighet

Ungdomstiden er preget av identitetsskapende prosesser hvor sentrale verdier er *autentisitet* og *individuell uavhengighet*. Ungdommer modnes både fysisk, kognitivt, emosjonelt og sosialt, og samtidig de i større grad skal ta sine egne valg.⁷¹ Under kulturvekkelsen på 1960-tallet ble det etablert nye verdier i ungdomskulturen. Blant dem var vektleggingen av individualistiske verdier og livsstil. Disse verdiene la til rette for at den enkelte kunne ta egne vurderinger – også når det gjaldt ens tro og religiøsitet.⁷² Vekkelsesbevegelsene i Norge på 1800-1900-tallet vektla at folk selv kunne vurdere hva som var sannhet, og i større grad kunne være kritiske til det prester og andre kirkelige ledere forkynte. I dag ser vi at religiøse leder ikke har den samme posisjonen for noen tiår siden, men likestilles med andre stemmer i samfunnet.⁷³ Dette vil si at autoritetsstrukturene i kirkene er løsere, og ungdommer i dag må stole mer på sine egne verdier og vurderinger.⁷⁴ Et annet aspekt ved denne vektleggingen av individuelle verdier, er aksept. Det er stadig større aksept for at det finnes ulike svar og at den enkelte har frihet til å finne disse på egenhånd.⁷⁵ Så i dag påvirkes utvilsomt ungdommers religiøsitet av vektleggingen av verdiene autentisitet og individuell uavhengighet.⁷⁶

3.1.2 Autentisk og individualisert tro

At både ungdomstiden og samfunnet ellers er preget av verdiene *autentisitet* og *individuell uavhengighet* gjør seg også gjeldende i forskning på unge menneskers religiøsitet. Ungdommers tro fremstår som individorientert og som en ressurs som tas i bruk når livet er vanskelig, ifølge amerikanske og europeiske undersøkelser.⁷⁷ At ungdommer går bort fra det tradisjonelle og mot en individuell autoritet, gjør dem ikke mindre åpne eller nysgjerrige på religion. Høeg skriver at «det er mer nærliggende å beskrive ungdommen som religiøst individualisert og religiøst

⁷¹ Høeg, *Religion og ungdom*, 12.

⁷² Høeg, *Religion og ungdom*, 17-18.

⁷³ Høeg, *Religion og ungdom*, 21; Døving og Thorbjørnsund, 2012.

⁷⁴ Høeg, *Religion og ungdom*, 21.

⁷⁵ Høeg, *Religion og ungdom*, 26.

⁷⁶ Høeg, *Religion og ungdom*, 21; Chaves, 1994; Taylor, 2007.

⁷⁷ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 138; Hellander 2006, 172-173; Smith 2010, 43.

pluralisert». Religion blant ungdom er ikke på vei bort, men endrer seg. Samtidig kan denne åpenheten føre til usikkerhet, og det kan gjøre det vanskeligere å plassere deres tro og praksis i tradisjonelle kategorier.⁷⁸ Denne økende tendensen gjelder også ungdommer som identifiserer seg med kristen kultur. Det har vært et økende antall som vil si de er personlig kristen siden 1985, ifølge Norsk Monitor. Dette tolker Høeg som at begrepet *personlig kristen* har endret betydning. Mens det tidligere har betydd at du er en bekjennende kristen, betyr det i dag å være kristen på den måten jeg selv mener er riktig.⁷⁹

Høeg og Kupka (2015) peker også på en individorientert tro hvor kirkens måte å forstå den kristne teologien på får liten vekt. Det er ungdommene selv som er autoritet, og de tar selv stilling til hvordan de vil leve og hva de vil tro på. Undersøkelsen deres blant ungdommer i konfirmasjonsalder viser at nesten halvparten (42%) mener at det «å være kristen er å tro hva en selv vil».⁸⁰ Samme undersøkelse viser også at det å være kristen ikke har så mye å si for hvordan man lever livet sitt, altså en vektlegging av sosiale verdier. Få mener de vet hva som er rett og galt fordi de er kristne, samtidig som flere mener kristne ikke er annerledes enn andre. Dette bygger opp under tendensen mot det individuelle. 85 % av ungdommene mener at det er viktig å behandle andre mennesker på en god måte, mens bare halvparten mener det er viktig at «Jesus døde på korset våre synder» og «få tilgivelse fra Gud».⁸¹ Dette kan gjenspeile en økende vektlegging av aksept blant unge mennesker. Det er viktigere å være god mot hverandre, enn å ha bestemte trosholdninger.

Dette er også aspekter som kommer til syne i forskning på nyreligiøsitet. Paul Heelas og Linda Woodhead mener at en spiritualitet med fokus på det indre vil vinne frem til fordel for ytre orientert religion. De hevder det foregår en stille revolusjon blant yngre generasjoner, hvor de velger nyreligiøsitet over kristendommen. I lengden vil den tradisjonelle kristne troen tape mot den nye spiritualiteten fordi denne er mer i tråd med dagens verdier knyttet til frihet og selvrealisering.⁸² Nyreligiøsitet handler om å finne frem til egen sannhet og sin egen unike tro. Dette innebærer at man aksepterer andres tro fullt ut. Det som er i fokus er hva som er rett for

⁷⁸ Høeg, *Religion og ungdom*, 26; Høeg og Krupka 2015.

⁷⁹ Høeg, *Religion og ungdom*, 26.

⁸⁰ Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201.

⁸¹ Høeg, og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201-202.

⁸² Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 138; Heelas og Woodhead 2005.

deg selv, og det er ingens tro som er noe bedre enn noen andres. Det er ikke viktig for nyreligiøse å definere trosforestillinger, og det gjør disse forestillingene mer flytende.⁸³ Selv om ungdommers religiøsitet er preget av verdier knyttet til autenticitet og individuell uavhengighet, peker vektleggingen av aksept i retning av en relasjonell dimensjon.

3.1.3 Tro som relasjonell individualisme

Samtidig som verdier om autenticitet og individuell uavhengighet blir vektlagt i samfunnet, står alle mennesker i en sammenheng, i en kontekst, som del av et samfunn. Ungdommer vokser opp i en sosial og kulturell sammenheng, som ungdom ikke kan forstås uavhengig av. Identitet kan forstås som *et sosialt selvbilde* som oppstår i interaksjonen mellom denne sammenhengen og individets evne til å ta egne valg.⁸⁴ Det handler om å være «annerledes enn og lik som», og denne *identitetskonstruksjonen* skjer i spenningen mellom individualisering og sosialisering. Dette er tett knyttet til relasjoner, og peker på ungdommers behov for å høre til.⁸⁵

Samme undersøkelse som viser at ungdommer i Den norske kirke forfekter en individualisert tro, viser også at fellesskapet er den viktigste kristne identitetsmarkøren. På spørsmål om hva det vil si å være kristen svarte nesten åtte av ti at det betyr «å være del av et kristent fellesskap».⁸⁶ Ungdommenes kristne identitet må altså forstås i lys av deres tilhørighet til et *kristent kulturelt fellesskap*, og i mindre grad deres oppslutning rundt trosholdninger.⁸⁷ Dette kommer tydelig til uttrykk gjennom de rituelle handlingene som ungdommene tar del i. Ritualene trigger følelser, og følelsene forsterker fellesskapsfølelsen, som igjen forsterker ungdommenes tilhørighet og preger deres oppfatning av det å være kristen. Å være kristen er altså i stor grad å «gjøre» sin tilhørighet til det kristne fellesskapet.⁸⁸

Nyreligiøsiteten er relasjonell i den forstand at den vektlegger alle menneskers mulighet til å realisere seg selv. Et annet relasjonelt aspekt er at nyreligiøse søker fellesskap.⁸⁹ Fellesskapene er preget av *relasjonell individualisme* hvor man praktiserer sin individuelle tro, og samtidig

⁸³ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 142-143.

⁸⁴ Høeg, *Religion og ungdom*, 12.

⁸⁵ Norheim, *Kan tru praktiserast?*, 14.

⁸⁶ Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201.

⁸⁷ Høeg, «Fellesskap og kulturell tilhørighet», 33.

⁸⁸ Høeg, «Fellesskap og kulturell tilhørighet», 34-35.

⁸⁹ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 138.

har man behov for et fellesskap preget av åpenhet og omsorg.⁹⁰ Denne åpenheten får sitt uttrykk i at trosforestillinger ikke skal ekskludere andre med tanke på deres trosforestillinger og livsstil. Dermed kan det være vanskelig å praktisere individuell tro i et slikt fellesskap.⁹¹

3.1.4 Flytende tro: polydoksi

Når troen både er utpreget individuell, religiøse autoriteter mister sin makt, og trosholdninger blir mindre viktig å definere, blir tro mer flytende. Til dette bildet hører også digitaliseringen med. Unge mennesker i dag har vokst opp med og blitt vant til å leve i et digitalisert samfunn.⁹² Norheim skriver den digitale utviklingen bidrar til å stille større krav til ungdommers mobilitet og evne til å tilpasse seg ulike kontekster.⁹³ De digitale mediene gir uendelige muligheter for å kommunisere og skaffe informasjon.⁹⁴ Globaliseringen i den digitale tidsalderen åpner for et stort og mangfoldig religiøst univers. Medialisering av religion får frem nye religiøse stemmer, og utfordrer tradisjonell religion.⁹⁵ Samtidig preges samfunnet av stadig større religions- og livssynsmangfold, mens også er flere og flere uten religiøs tilknytning.⁹⁶

I dette mangfoldige samfunnet skal unge mennesker forsøke å navigere og leve sine liv, og i dette skal troen bevege seg. Når vi skal forstå hverdagens tro foreslår Johannesen-Henry å bruke begrepet *polydoksi*. Tesen hennes er som følger: «kristendom i hverdagen utfolder seg legitimt som «multipelt nettverk» - som polydoksi». Polydoksi handler om at tro ikke bare eksisterer som en bestemt trossannhet, men består av mangfoldige deler som er bundet sammen og dermed gjør forestillingen kristne troen større.⁹⁷ Tro er kontekstuell og finner sted i en kontekst, altså tro er situert. Hverdagstro er preget av uorden og motsetninger, og passer sjeldent inn i tradisjonelle dogmatiske eller kulturelle forestillinger om hva kristendom og kristen tro er. Heller ikke teologiske fremstillinger og kirkes bekjennelser og liturgi.⁹⁸ Å gi oppmerksomhet

⁹⁰ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 143-144.

⁹¹ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 145.

⁹² Høeg, *Religion og ungdom*, 13.

⁹³ Nordheim, *Kan tru praktiserast?*, 13.

⁹⁴ Høeg, *Religion og ungdom*, 13.

⁹⁵ Høeg, *Religion og ungdom*, 13; Løvheim 2013; Illmann og Sjø 2015.

⁹⁶ Høeg, *Religion og ungdom*, 25.

⁹⁷ Johannesen-Henry, «Levet polydoksi», 64.

⁹⁸ Johannesen-Henry, «Levet polydoksi», 63.

til den mangfoldige hverdagstroen er ikke å utvanne det kristne, mener Johannesen-Henry. Det er tvert imot å ta troens virkelighet på alvor.⁹⁹

Johannesen-Henry foreslår at tro kan forstås som multiplisitet ved å bruke *nettverk* som bilde, altså som *polydoksi*. Det er fordi et fenomen som tro eksisterer ikke i seg selv, det eksisterer når vi praktiserer det. Så hvis man skal undersøke hvordan tro beveger seg i menneskers hverdag må man se på hvordan troen praktiseres, altså hvordan troen tros. Vi kommer ikke tett på hverdagstroen med bilder av en «ren tro». Vi må heller forstå hvordan de ulike praksisene er bundet sammen med hverandre.¹⁰⁰

3.1.5 Tro som praksis

Tro kan altså forstås som noe mennesker gjør, altså noe som får sin mening gjennom hvordan den brukes. For å undersøke hvordan troen tros, slik Johannesen-Henry skriver, må vi se på de ulike praksisene som inngår i det å tro, og hvordan de forholder seg til hverandre. Afdal argumenterer for at religion bør forstås som praksis, og at det handler om forholdet mellom *handling og erfaring*, og *språk og mening*. Religion forstått som praksis innebærer språk og mening, men språket får en annen rolle i form av at språket medierer praksis og erfaring, og er i stadig bevegelse gjennom å bli brukt i praksisene.¹⁰¹ Han forstår religion som «substansielle dynamiske prosesser og praksiser». Religion endres gjennom hvordan den brukes, ikke bare som konsekvens av påvirkning utenifra eller indre ideer. Denne forståelsen innebærer at man aldri kan slå fast hva religion «egentlig» er.¹⁰²

Religion *medieres* gjennom fortellinger og symboler som får en viss betydning når de blir brukt i en viss sammenheng.¹⁰³ I likhet med Afdal, skriver også Henriksen at religion først og fremst har sin kraft i hvordan den blir brukt, og forstår religionens oppgave som *orientering, transformasjon og legitimasjon*. Når religion orienter kan den gi tolkningsrammer for det vi erfarer. Fortellinger og forkynnelse brukes for å holde fast ved sentrale elementer i religionens lære, samt etikk og moral for å skjelne mellom rett og galt, godt og vondt, og riter brukes for å

⁹⁹ Johannesen-Henry, «Levet polydoksi», 64-65.

¹⁰⁰ Johannesen-Henry, «Levet polydoksi», 72.

¹⁰¹ Afdal, *Religion i bevegelse*, 207.

¹⁰² Afdal, *Religion i bevegelse*, 222.

¹⁰³ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 22.

skape fellesskap og videreføre praksiser.¹⁰⁴ Religion handler også om forandring. Transformasjon kan handle om moralsk utvikling, men også om å få dypere innsikt i religiøse tradisjoner, og på den måte utvikle evne til å reflektere over hvordan disse kan brukes og gi ressurser til livsorientering og personlig utvikling.¹⁰⁵ *Legitimering av religion* handler om begrunnelse for at religionen skal kunne formidles videre i tradisjoner. Praktisk handler dette om hvordan religionen formidler konkrete erfaringer som mennesker opplever som gjenkjennbare og meningsfulle i sine liv. Den teoretiske og refleksive formen for legitimering har vært fremtredende i den kristne tradisjonen etter reformasjonen: dogmatikken.¹⁰⁶

Når religion handler om orientering og transformasjon, handler det om at religion i stor grad er viklet inn i menneskers liv. Det vil prege menneskers ulikt, og det kan gjøre det vanskelig å forstå omfanget av menneskers religiøsitet. Det vil også variere fra religion til religion hva som vektlegges. Disse variasjonene bidrar til det det «dynamiske, tvetydige, mangfoldige og omskiftende bildet av religion», skriver Henriksen. Ved å vektlegge en slik transformativ forståelse av religion tilegner man seg det ved en tradisjon som man selv synes gir mening i den, og utvikler praksis og orientering ut ifra det.¹⁰⁷

3.2 Sjelesorg

I boken *Praktisk teologi* defineres sjelesorg som «en hjelpende samtale med det enkelte mennesket, som skjer i en kirkelig kontekst og på menighetens vegne». Samtalen er definert som sjelesorgens kommunikasjonsform. Til forskjell fra annen veiledning har sjelesorgen sin egenart i at den er forankret i den kristne konteksten. Samtalen skjer på menighetens vegne, altså at skjer i en eller annen organisert form. Harbsmeier og Iversen er opptatt av at sjelesorgbegrepet ikke må utvides til all mellommenneskelig kontakt og hjelp, fordi da blir begrepet meningsløst.¹⁰⁸ Briså og Lindtjørn avslutter sin artikkel med å si at diakoni forstått som medvandring fordrer en bredere forståelse av hva sjelesorg er, og at det gjelder minst like mye i møte med ungdommer.¹⁰⁹ Samtidig skriver de også i samme artikkel at når man skal

¹⁰⁴ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 24-26.

¹⁰⁵ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 27.

¹⁰⁶ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 29.

¹⁰⁷ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 31-32.

¹⁰⁸ Harbsmeier m.fl., *Praktisk teologi*, 384.

¹⁰⁹ Briså og Lindtjørn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 19.

belyse temaet sjelesorg i møte med ungdom, vil nettopp begrepet sjelesorg i seg selv være en utfordring.¹¹⁰ Med dette som utgangspunkt vil jeg i det følgende presentere Jonas Ideströms ekklesiologiske forståelse av *det sjelesørgeriske møtet*, samt se på begrepene *multiplisitet* i sjelesørgerisk kontekst og begrepet *helende/sjelesørgerisk fellesskap*. I samtale med datamaterialet vil jeg i drøftingen se på hvordan dette kan utfordre den tradisjonelle forståelsen av sjelesorg.

3.2.1 Det sjelesørgeriske møtet

Med ekklesiologien som tolkningsnøkkel kan man åpne et bredere felt innenfor sjelesorgen. Sjelesorg blir det landskapet hvor enkeltmennesker får møte hverandre og den treenige Gud og der de støtter og bærer hverandre og tar imot og deler Guds gaver. Jonas Ideström definerer *det sjelesørgeriske møtet* som møtet mellom mennesker som på ulike måter fungerer sjelesørgende for enkelte mennesker eller grupper. *Sjelesørgende* forstår han som noe som *heler, skaper mening og gir tro og håp*. Det er en åpen forståelse som gir rom for variasjoner av erfaringer og tolkninger. Dette kan ikke forstås skilt fra den faktiske situasjonen som mennesker selv vil oppleve som sjelesørgende. Kirken er sammenhengen og rommet for det sjelesørgeriske møtet.¹¹¹

Denne forståelsen bygger på at man i stedet for å lete etter en teori som kan forklare menneskers sosiale sammenheng, skal følge mennesker som er en del av denne sammenhengen så langt det lar seg gjøre. I menneskers språk, handlinger, følelser og tolkninger av eget liv finnes det nøkler til å forstå og beskrive hva som skjer. Det sosiale består ikke bare av mennesker selv, men også deres egenskaper og handlinger. Det sosiale er et nettverk bestående av mange ulike *artefakter*, materielle og immaterielle. Det er i interaksjonen mellom disse at sosiale rom trer frem, og sjelesørgeriske møter oppstår. Dette bygger på en relasjonell forståelse av tilværelsen. Likevel er ikke relasjonene begrenset til de sosiale rommene. De inngår i et vev av relasjoner og koblinger i tid og rom. Et slikt perspektiv kan hjelpe til å se hvordan mennesker og forestillinger om livet og Gud inngår i vev av relasjoner, som de får sin betydning i og gjennom. Det er også i slike sammenhenger at sjelesørgeriske møter oppstår og får sin betydning.¹¹²

¹¹⁰ Briså og Lindtjørn, «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner», 9.

¹¹¹ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 92.

¹¹² Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 96-97.

3.2.1.1 Heler, skaper mening, og gir tro og håp

Et sjelesørgerisk møte kan føre til at mennesker er erfarer at deres liv ikke er perifert, og det kan føles samlende for enkeltmennesket og grupper. En splittet tilværelse eller splittet liv kan «samles i sammen».¹¹³ Mennesker kan oppleve at deres liv mangler mening og annerledes i forhold til det liv som de «burde» leve. Det kan gi sterke erfaringer av å ikke trenge.¹¹⁴ Når et menneske får erfare at livet deres har betydning, og blir møtt og får «samlet i sammen» delene det består av, kan det skape mening. Forståelsen av at alt er innvevd i skapelsens vev, kan føre til gode og konstruktive kirkelige sosiale rom hjelpe oss til å se.¹¹⁵ Kirken er forstått som den sosiale sammenhengen for det sjelesørgeriske møtet. Møtet kan bidra til at personer ser seg selv som delaktige i en større sammenheng, som skaper mening og gir tro og håp.¹¹⁶ De sjelesørgeriske møtene kan gi troen på at vi alle lever, beveger oss og er til i Gud.¹¹⁷

3.2.2 Sjelesørgerisk fellesskap

Med utgangspunkt i synet på Gud som fellesskap og mennesket som skapt i Guds bilde, kan vi si at mennesker er relasjonelle vesen. I boken Trygge rom skriver Leif Gunnar Engedal en artikkel om relasjonalt med det kristne menneskesynet som grunnlag. Som «person-i-relasjon» har man muligheten til å være Guds medarbeider og vise andre omsorg. Dette skjer når menneskers liv anerkjennes, reises opp og gis verdighet. Dette er grunnfestet i at Gud har åpenbart seg i «et ubrytelig kjærlighetsfellesskap» i treenigheten.¹¹⁸

Kirken kan ha paralleller til sosialpsykiatriens teorier om *helende fellesskap*. *Helende fellesskap* kan deles inn i to kvaliteter: *communitas* og *healing/charisma*. *Communitas* peker på at medlemmene forstår seg selv som medlem i en særskilt gruppe hvor hver og en er unik. Medlemmet er viktig for gruppen, og gruppen er viktig for medlemmet. Innenfor gruppen er det også et felles norm- eller trossystem. *Healing/charisma* peker på muligheten medlemmene har til å ta på seg en ny rolle som medlem i gruppen. Her muliggjøres *healing* hvor gruppen har betydning og kan gi mulighet for forandring. Enkeltmennesker bytter på å være den som hjelper

¹¹³ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 105.

¹¹⁴ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 105.

¹¹⁵ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 107.

¹¹⁶ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 106.

¹¹⁷ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 107.

¹¹⁸ Engedal, «I begynnelsen er relasjonen», 45-46.

og den som blir hjulpet. Ved at man bytter på disse rollene skaper man identifikasjon mellom gruppemedlemmene, og det oppstår en likestilling. Nye gruppemedlemmer kan kjenne seg igjen i de som har gått forut.¹¹⁹ Det som skiller forståelsen av det kirkelige fellesskapet som helende fellesskap fra hvordan den blir brukt i sosialpsykkratien er at den bygger på et felles norm- og trossystem, men også et fellesskap som ikke bygger på sykdom i psykiarisk forstand. I et kirkelig fellesskap er det plass til alle mennesker, både syke og friske. Dermed finnes det mulighet for identifikasjon utover at man alle er «syke». Likevel kan det være felles identifikasjon i at vi alle er sårbare, og trenger støtte en gang iblant. Dermed har det kirkelige fellesskapet potensiale for at mennesker finner identifikasjon og *healing*.¹²⁰

Sjelesørgeriske fellesskap finnes allerede i kirken, men hvilken plass har slike fellesskap fått i teologien, ekklesiologien og i emnet sjelesorg? Relasjonell ekklesiologi har sitt grunnlag i den treenige relasjonen der Gud er relasjonell i sitt vesen. I treenighetens dynamikk finnes det en intimitet som mennesker er dratt inn igjennom å være skapt i Guds bilde. Dette kan igjen ses på som en grundynamikk i forståelsen av menneskelige relasjoner.¹²¹ En relasjonell ekklesiologi tar menneskers erfaringer med relasjoner i kirken på alvor. Relasjoner som preges av gjensidighet og frihet og som bærer potensiale for å hele og lege mennesker, er sjelesørgeriske. I en slik forståelse av kirkens identitet blir man oppmerksom på at det finnes et potensial i fellesskapet med andre for få sjelesorg og erfare Gud.¹²²

3.2.3 Sjelesorgens multiplisitet

At mennesker inngår i et vev av relasjoner er også utgangspunktet når Johannesen-Henry skriver om sjelesorgens *multiplisitet*. Begrepet multiplisitet brukes om noe som har flere sider eller fasetter, altså er mangfoldig. Menneskelig livserfaring er mangfoldig, og vever seg inn i erfaringen av vårt eget selv som usammenhengende og mangfoldig. At man kan forstå seg selv som mangfoldig, får betydning for vårt gudsbilde, hvor det enkelte mangfoldige menneske er skapt i Guds bilde. Med denne tolkningen kommer Gud helt tett på, Gud er del av mennesket som flere, og mennesket er del av Gud som flere. Dette henviser til det trinitariske – og i den forstand mangfoldige – gudsbildet. At våre selv, virkeligheten og Gud kan forstås som

¹¹⁹ Grip, «Helande gemenskap», 124.

¹²⁰ Grip, «Helande gemenskap», 125.

¹²¹ Grip, «Helande gemenskap», 125-126.

¹²² Grip, «Helande gemenskap», 127.

mangfoldig kobler seg til en teologisk og empirisk-teologisk forestilling av virkeligheten som nett og nettverk. I sjelesorgen er *The Living Human web*¹²³ blitt et veiledende bilde og metafor på sjelesorg. Mennesker kan ikke forstå hverandre uten å lytte til de mangfoldige kontekstuelle sammenhenger og forskjeller som inngår i nettet. «Nett» sikter i den forstand både til menneskers opplevelser av å være fanget i innviklete og kompliserte situasjoner samtidig med, at vi er forbundet med hverandre. Jo mer innviklet det er, jo vanskeligere er det å bevege en del uten at resten følger med. Nettet inneholder i tillegg det vi ikke kjenner, det ukjente, det som er annerledes – og understreker dermed sjelesørgerens ydmyke rolle, som en som aldri vil være i stand til å forstå hele bildet.¹²⁴

¹²³ Miller-McLemore, 1996, 2008.

¹²⁴ Johannessen-Henry, «Levet polydoksi», 215-216; Bishop 1985.

4 Analyse

4.1 Hva er tro for meg?

4.1.1 Troen på noe mer

Ungdommene formulerer seg påfallende likt når de skal sette ord på hva tro er. De bruker ord som «noe over oss», «håp om at det skal skje noe», «noe mer enn bare oss her» og «troen på at det er noe mer». Tro innebærer altså å gi sin tilslutning til tanken om at det finnes noe mer enn det livet vi lever. Alle ungdommene snakker om dette «noe mer» som Gud, i større eller mindre grad. Noen av dem føler seg trygge på at Gud finnes, mens andre er mer usikre på det. Men det er likevel Gud som er troens objekt. Gud er den de tror på.

Ungdommene har litt ulike tanker om hvem Gud er. Noen beskriver Gud som en person, andre som en tilstedeværelse, som et lys eller en kraft. Det som er felles er tanken om at Gud først og fremst er noe eller noen som de kan henvende seg til hvis de trenger det, og som støtter dem.

Jeg ser på en måte, jeg ser på en måte mer på, på troen som en sånn, eller Gud da som en støttespiller liksom. Så kan jeg holde på som jeg vil, og- og gjøre ting som jeg synes er bra, fint og som jeg føler gir livet mitt mening og så, også kan... kan Gud liksom støtte meg i det da [...] (NN5)

[...] Så, eh, ja, jeg tror nok jeg hadde nok sagt liksom for meg så er det en person som jeg kan snakke til som jeg vet ikke dømmer meg og bare er der for å høre mine ord. På en måte, og når jeg trenger å snakke med noen så klart som ikke er vennene mine. (NN1)

Gud er altså en som støtter dem i det livet de lever, uten at det påvirker hvordan de lever livet sitt. Gud er også en som man kan snakke med hvis man har behov for det, og det ikke er noen andre man vil fortelle til. Jeg får inntrykk av at de fleste ungdommene snakker om én Gud, som kristne tror på. Her skiller NN3 seg ut fra de andre.

Fordi jeg tenker at, når du tenker på Gud, så skaper du en diskusjon som gjør at du skaper en ny person, liksom du skaper en Gud som du vet ville sagt sånn: ifølge kristen tro. Som ville sagt at det og det er riktig og det og det er feil, [...] Også det er det du vil tenke, også vil du utelukke noe, også vil du kanskje åpne seg en ny mulighet som du

ikke tenkte på før fordi du er så vant til å tenke i en bane. Det tenker jeg er tro. (F: Så da har på en måte alle en, en gud hver på en måte?) Ja. (NN3)

Tro er altså å skape en diskusjon med en gud du skaper selv, ifølge NN3. Utvekslingen mellom deg og den guden, og det som skulle komme ut av den, er tro. Dermed skaper hver enkelt en Gud i sine egne tanker som er annerledes enn alle andres. Selv om ikke de andre ungdommene går like langt i den subjektive retningen som NN3, er det likevel flere ting som peker i retningen av en subjektiv forståelse av tro. Flere vektlegger muligheten til å velge hva man vil tro på, og at de fokuserer på hva tro er for dem. NN1 forteller det slik: «[...] Man kan bestemme selv hva, hvert fall det også litt med kristendommen da, at man trenger ikke å tro på alt hver dag.» Dette er en tanke som gjennomsyret alle intervjuene, og som vi skal se nærmere på videre i analysen.

4.1.2 Skapelsen og livet etter døden er det som gir livet mening

Når ungdommene skal fortelle om hvordan troen kan gi livet mening peker flere på at dette «noe mer» innebærer en tro på at livet her og nå ikke er det eneste som er. Dette gir nøkler til livstolkning.

Men altså, troen gir livet mening betyr jo også at... men det gjør jo også at, altså sann, eller jo, men jo men det jo også at jo. Man kan også si liksom at... for eksempel jeg håper at, håper at man kommer til himmelen da. Og at for å, altså da, det er en motivasjon i livet. (NN5)

NN5 forteller altså at troen gir livet mening fordi troen peker på noe utenfor dette livet, en tilværelse etter døden, et håp om himmelen. NN4 forteller også om dette: «Nei, fordi at hvis jeg, si at jeg bare hadde tenkt at man bare råtner i den kista da, så hadde jeg jo tenkt, ja, men hva, altså hva gjør jeg her da på en måte? Får jeg bare denne sjansen til å leve? [...]». H*n uttrykker altså at det blir meningsløst uten å ha dette livet etter døden å orientere seg etter. NN2 forteller også: «Så det er på en måte, jeg tror også det at tro handler om en veldig, at det er ganske betryggende for meg og. At man tenker at det kommer til å gå bra til slutt. Det er, det er liksom ikke ... alle småting er ikke like viktig som man kanskje tenker det er.» Håpet om en himmel eller at «alt ordner seg til slutt» kan være en støtte i livet, og sette ulike livssituasjoner i et større perspektiv. For NN1 blir skapelsen en slik nøkkel til livstolkning:

«[...] Gud har skapt meg fordi jeg fortjener å være her på jorda, jeg må gjøre det beste ut av det. Jeg hadde den tanken at på en måte for å backe meg selv opp, altså jeg gjør det en del, eller hvert fall når jeg er nede eller synes noe er vanskelig, så er det sånn, *NN1*, dette klarer du. (NN1)

Det som gir mening, er følelsen av at det finnes en grunn til at mennesker er til. At Gud har skapt mennesket gir livet mening, fordi skapelsen forteller mennesket at det lever av en grunn. Felles for ungdommenes tilnærminger er at de ligger enten forut for livet eller etter livet. Troen gir altså ressurser til livstolkning i den grad den sier noe om hvordan mennesket ble til, og hva som skjer med mennesket etter døden. De forteller lite om hvordan troen gir livsmening ut over dette. Tro blir altså først og fremst troen på at mennesket er skapt og at det er noe mer etter dette livet, og det er dette som gir livet mening.

4.1.3 Målbar tro

Flere av ungdommene tar avstand eller garderer seg for ulike sider ved det å tro. Dette handler om at de ikke ønsker å bli sett ned på av andre og at de ikke klarer å gi sin tilslutning til hele kristendommen. NN3 sier det slik: *«Eh, jeg tenkte at liksom at jeg føler ikke at jeg er på den der tro-nivået»*, og NN5 slik: *«[...] Det var bare kulturen jeg var i, at vi liksom, aldri vært sånn veldig, veldig, sånn veldig kristen liksom [...]*». Dette er interessant fordi det sies helt i starten av intervjuet, og resten av samtalen bærer preg av refleksjoner knyttet til deres tro. Dette kan vitne om at de måler sin egen tro opp mot et bilde de har av tro. Dette kan tolkes som om de garderer seg for å ikke plassere seg selv innenfor en kategori av en gitt størrelse, men utenfor, så de selv kan gjøre rede for hva troen deres består av. Dermed kan det se ut som at ungdommene ser for seg at tro er noe målbart.

Men, men det viser jo at jeg på en måte ikke, eller at jeg i hvert fall, jeg tror, men jeg vet ikke på en måte, det viser jo at jeg tror fordi at jeg ber til han. Mens på en annen side, så stiller jeg spørsmål, men jeg tror på, ja, det er jo så komplisert. Men ja, det er vanskelig å sette ord på hva den er, og om jeg tror 100 %. Kanskje det er sånn at jeg tror åtti prosent, syttifem prosent på han. (NN4)

Sitatet viser at NN4 måler med tall hvor mange prosent h*n tror, og hvor mange prosent h*n tviler. Dette vitner om at troen i utgangspunkt er en helhet. Det blir vanskelig å få det til å gå opp og gi helt mening, og h*n føler at h*n kommer til kort. Slik tenker også flere av de andre

ungdommene. De bruker uttrykk som at de «ikke tror på alt» eller de «tror ikke så veldig mye». Dette kan bety at de ser for seg tro som en bestemt størrelse som de ikke helt identifiserer seg med. De opplever at troen består av flere deler som de kan velge om de vil tro på. Når de da måler sin egen tro opp mot denne helheten, ender flere av dem opp med å bruke uttrykk som «tro mye», «tro litt», «tro på alt» osv. Likevel identifiserer de seg mer eller mindre med den kristne troen, og ser på seg selv som kristne.

De gir uttrykk for at de tror og tviler om hverandre, og at det er enkelte ting det er vanskelig å tro på. Et eksempel på dette er de miraklene det står om i Bibelen. De nevner Moses som deler Rødehavet med staven sin, Jesus som går på vannet og Jesus som metter fem tusen. Dette er det vanskelig å tro på fordi det er overnaturlig, og det ikke kan bevises. To av dem uttrykker samtidig at de har lettere for å tro på Jesu oppstandelse enn de andre miraklene som Jesus gjorde. Det er derimot uklart om de opplever denne «delen» av kristendommen som så viktig at de ikke kan se bort i fra den, og at den må være med for at de i det hele tatt skal kunne kalle seg kristen.

4.2 Å gjøre tro

4.2.1 Rom for ro, ettertanke og følelser

For informantene er andaktssamlinger en viktig del av det å møtes i kirken, og her deltar ungdommene i ulike rituelle handlinger som andakt, lystenning, fribønn, Vår far, sang og velsignelsen. De sitter eller ligger på gulvet underveis. Alle informantene gir uttrykk at disse samlingene er noe de er glade i, og liker å delta på. NN1 gir uttrykk for det slik: «*Det er ikke sånn store greier, men det lille det er har, det er liksom, det er ganske deilig*».

Denne andakten som er beskrevet over finner sted på slutten av ungdomsklubben, og er det siste ungdommene gjør sammen før de drar hvert til sitt. Informantene forteller også at de har andakter på slutten av konfirmasjonsundervisning og på leir. Grunnen til at flere av dem er glad i andaktene er fordi det roer dem ned, og at det runder av dagen og kvelden. NN3 sier det slik: «*[...] eller det er liksom bare en måte å roe ned i hverdagen, og så tenke seg om*». Kirken gir et spesielt rom for ro i hverdagen. NN5 forteller også andakten får ungdommene til å roe ned, og utdyper at denne roen skaper et rom for ettertanke, refleksjon og følelser.

Ja, det... andakt er egentlig noe jeg alltid har likt veldig godt. Og igjen, ikke sånn nødvendigvis fordi jeg tenker sånn nå gjør vi noe, religiøst, men bare sånn, det er liksom sånn, tanken på det og liksom bare stoppe opp, roe det helt ned. Også liksom bare tenke litt over dagen og hva man er glad, glad over og hva man er lei seg over, og hva man, hvem man vil tenke på. Jeg tror liksom at der, det er noe veldig fint i det da. [...] (NN5)

NN5 forteller her at h*n alltid har likt andakt, men at det ikke nødvendigvis er fordi man gjør noe religiøst. Det er heller fordi man får muligheten til å stoppe opp i hverdagen, roe seg ned, rom til å tenke og kjenne på følelsene sine. NN5 forteller videre at: «[...] *Og det er, det er litt sånn der ting jeg mener at liksom at jeg, man kan selvfølgelig gjøre det uten å være religiøs eller kristen eller hva søren, men jeg tror man gjør det veldig lite hvis man ikke har de plattformene da.*» Det rommet som skapes for ettertanke og refleksjon er altså noe som er spesielt ved kirken. Likevel kunne dette rommet blitt skapt utenfor kirken, men det er ikke lagt til rette for det andre steder. NN5 setter altså ord på at h*n ikke er så bevisst på at de gjør noe religiøst under andakten. Samtidig består andakten av tydelige kristne elementer som fribønn og Vår Far, trosbekjennelsen og de hører på kristne sanger. Det kan se ut som sinnsstemningen som blir generert gjennom samlingene er viktigere enn de kristne elementene. NN2 forteller at refleksjonen oppstår under lystenningen, og da kommer h*n også i kontakt med følelsene sine.

For jeg føler på en måte den lystenningen etter folk har holdt andakt da, er liksom litt min tid til å reflektere over det som har blitt sagt og kjenne litt på hva mine følelser og hva jeg føler og hva jeg tenker da. Så det er jo alt fra glede, tristhet, liksom alt, egentlig alle følelser har jeg vært innom under den lystenningen. Men jeg synes også det er veldig fint for man får på en måte på en helt annen måte koblet følelsene sammen da. Får på en måte en helt annen, ja, får jo se en helt annen side av følelsene dine. Så jeg synes hvert fall lystenning er veldig fint [...] (NN2)

NN2 får tid til å tenke og reflektere over det som er sagt. I tillegg gir denne stunden med lystenning etter andakten hjelp til koble sammen følelsene, og tid til plassere seg selv i forhold til det som har blitt sagt under andakten.

4.2.2 Rom for ulike perspektiver

Under andakten forteller en ungdom en historie eller snakker om et tema som de selv velger. På denne måten kommer ulike perspektiver frem. Dette setter ungdommene pris på.

[...] Jeg er veldig glad i andakter og bare sitte og høre på hva folke har, og folk har jo så mye klokt å si også. Og det er så spennende å på en måte se hvor mye ulike perspektiver vi har på ting, og på en måte man kan jo snakke om det samme temaet, men ha to helt forskjellige tanker på andakt. [...] (NN2)

[...] Også handler det om ting alle kan relatere seg til. Og det er ofte også sånn oppdaterte, oppdaterte sånn ting som, kanskje er mer relative i dag enn det var for typ tjue år siden og sånn. [...] (NN3)

NN2 og NN3 forteller at det er spennende å lytte til de andre ungdommenes perspektiver. Det som denne ene ungdommen snakker om er ofte noe som de andre kan kjenne seg igjen i, og som føles relevant for de andre ungdommene. Bortsett fra at det kommer frem ulike perspektiver og at temaene føles relevante, forteller ungdommene lite om hvilke temaer disse andaktene handler om. Når jeg stiller NN2 spørsmål om hvordan de snakker om tro i fellesskapet kommer det frem at h*n har holdt en andakt om hva h*n tror på

[...] det hadde jeg en gang, andakt om hva jeg trodde på, litt hva tro er for meg. Da var det veldig sånn. Da begynte vi liksom en diskusjon om hva alle andre trodde på, eller hva det, hva tro er for dere eller om de følte det samme som jeg gjorde eller ikke. [...]

Her forteller NN2 at andakten ledet til en diskusjon ungdommene imellom om tro. I etterkant av andakten NN2 holdt, oppstod det en samtale om tro. Dette tror ikke NN2 hadde vært mulig hvis de ikke var i denne settingen og stemningen.

Så det, tror på en måte der også, det kommer ofte nok sikkert mer at vi prater om det liksom sånn når vi har andakter, har det rolig, har liksom sånn nå er det gudstjenester, på en måte, når det er liksom den rolige stemningen da. Så tror jeg også mye lettere da at vi begynner å snakke om tro. [...] (NN2)

Det ungdommene forteller er at lystenning i særlig grad bidrar til denne spesielle stemningen. NN2 forteller det slik

[...] Vi har alltid sånn, slår av lyset, tenner lys, liksom får den stemningen da. Det synes jeg er veldig fint. Og det bare sånn når vi har andakter, når andre holder de, og bare sitte å se på lysene og høre på musikken. Det er jeg veldig glad i. [...] (NN2)

NN2 opplever at når taklyset slukkes og lysene tennes, så skapes det en stemning. Det er flere av ungdommene som gir uttrykk for at det er godt å se på lysene brenne. NN3: *«Em... sånn tenne lys synes jeg er veldig fint. Tror fordi folk føler liksom, særlig når en på en måte er mange da, så er det jo veldig mange lys og det ser veldig fint ut. [...]»*. H*n synes det er fint med lys fordi det er fint å se på når mange lys skinner samtidig.

4.2.3 Rom for «noe mer»

Noen av informantene ser praksisene de gjør under andaktene og på gudstjenestene i relasjon til Gud. Dette gjelder særlig to av praksisene, nemlig lystenning og bønn.

4.2.3.1 Lystenning

Det liker jeg også veldig godt å gjøre, spesielt, sånn når vi har andakter her også etter *ungdomsklubben* vanligvis. Så pleier vi å tenne lys i sånn korsform, og jeg elsker å bare ligge å se på det. Jeg synes det er noe veldig fint med lys som jeg sa også i stad, at det representerer håp. (NN4)

Tidligere i intervjuet fortalte NN4 at Gud er som et sterkt lys som kommer fra himmelen. Ved å se på lysene ser det ut som om NN4 får en påminnelse om håpet og Gud. Lystenning er en praksis som alle ungdommene ser ut til å sette stor pris på. For NN1 handler det om å tenne ett lys som skal representere en person som h*n ønsker skal bli tatt ekstra vare på. Dette kan være både venner og familie, både døde og levende. H*n sier det slik:

[...] Mens lystenning er sånn okei, jeg kan tenne ett lys for deg, liksom mer sånn individuelt. Så dette lyset her er bestemoren min, dette her er oldemoren min, dette er venninnen min, dette er den personen. Så blir liksom mer individuelt og kanskje mer, jeg vet ikke, direkte på en måte. (NN1)

Lyset er, eller representerer, den personen NN1 tenker på. At lyset representerer bestemoren eller venninnen gjør at lystenningen oppleves mer konkret og direkte. Det er også noe individuelt, hvor en person får ett lys hver. NN1 opplever det som å gi disse personene til Gud, og dermed kan denne lystenningen gi en beroligende effekt.

Ja, jeg tror det. Ja, det er på en måte gjør at jeg føler at jeg på en måte trenger ikke å tenke like mye, jeg trenger ikke på en måte, like, bruke like mye av tiden min på å tenke

på at. Jeg vil at noen andre skal ta vare på de folka. Så det er på en måte okei, nå jeg på en måte gir den til deg, også tar du den, også bare minner jeg deg på det liksom at, okei, bare ta ekstra, hold ekstra øye med den personen. (NN1)

Lystenningen er altså beroligende fordi det gjør det lettere å legge fra seg ubehagelige tanker og bekymring knyttet til de personene NN1 tenker på. For å slippe å gå med disse bekymringene ønsker h*n at noen andre skal ta vare på dem. Dermed blir lystenningen en måte å henvende seg til Gud for å be Gud om å passe på det enkelte mennesket som lyset representerer.

4.2.3.2 Bønn

De fleste ungdommene ser bønn i lys av en relasjon til Gud, fordi bønn forstås som å snakke med Gud. NN1 beskriver det å be slik:

En bønn er når du trenger, om du trenger å snakke med noen eller har noe å meddele eller noe du vil si at du er takknemlig for. Så kan du ta en bønn og snakke med Gud, og det er mange som ser på det som en trygghetsfølelse. Det å snakke med noen som på en måte ikke er her og ser. Eller ja, som kanskje noen ganger ser alt ikke, det jo veldig fra individ, fra person til person. (NN1)

En bønn er å snakke med Gud for å fortelle noe eller takke for noe. NN1 forteller at det kan være en trygghet i det å snakke med noen som «ikke er her og ser». Dermed kan Gud forstås som en som ikke alltid er til stede. Det kan se ut som NN1 forstår Gud som en som er litt på avstand og ser situasjonen litt fra utsiden, men som likevel lytter når h*n skal be. Dette gir en trygghetsfølelse. NN2 forteller at h*n har utforsket det å be fordi h*n ønsker å be mer

Ja, hvert fall sånn bønn, det er på en måte, det jo det, det har jeg veldig lyst til å bli bedre på også. Men det har på en måte ikke vært en så stor del av, eller hvert fall sånn, jeg er ikke så glad i å be høyt, jeg liker heller å holde det litt for meg selv. Og det er jo på en måte, mange liker jo å be høyt, men for meg er det litt mer sånn kjært og litt mer sånn, ikke sårbart, men... [...] Ja, personlig. Og at på en måte det, at jeg liker å holde det litt for meg selv da. [...] (NN2)

Bønn har ikke vært en stor del av livet til NN2, men h*n ønsker å «bli bedre på» å be. H*n forteller også at h*n ikke er så glad i å be høyt. Bønnen er noe kjært, og da ønsker NN2 å holde dette for seg selv fordi bønnen oppleves personlig. Bønnen er mellom NN2 og Gud.

At jeg har noe som bare på en måte jeg, ikke jeg vet, men jeg og Gud har et forhold til da. At det er liksom noe jeg til, lar han høre. Og la han ta en del av. Og det synes, det er litt deilig å på en måte bare kun, og på en måte ha tro for seg selv. Føler bare da at jeg får et mye mer personlig forhold til den bønningen, at det på en måte at det... At, at alle, det er liksom ingen flere som trenger å høre det. Det er liksom nok at jeg sier det, og det er på en måte nok og det blir hørt. Jeg kanskje også det er litt det at jeg vet at det blir hørt, og derfor trenger jeg ikke å si det høyt. Da, jeg tror nok det er derfor. (NN2)

NN2 forteller altså at ved å be inni seg så opplever h*n et mer personlig forhold til bønningen, og at innholdet i den er noe h*n lar Gud få ta del i. Det er ingen andre som trenger å høre denne bønningen og NN2 opplever at bønningen blir hørt uansett. Dermed er det ikke nødvendig å si den høyt så andre kan høre den. NN4 har en annen opplevelse av dette

[...] Jeg må si det høyt, jeg klarer ikke å liksom si det inni meg, jeg må, jeg ligger i sengen og hvisker det sånn. Bare for at, jeg føler at, jeg føler at det ikke blir hørt hvis jeg ikke gjør det. Selv om jeg vet at, jeg tenker jo at det blir det, det er bare en sånn ting jeg ha, fortsatt med da, å si det høyt. Jeg føler at det er, det kommer bedre ut da. (NN4)

NN4 opplever i motsetning til NN2 at h*n må be høyt. Det ser ut som h*n er usikker på om bønningen blir hørt hvis h*n ikke sier den høyt. NN4 forteller i tillegg at bønningen kommer bedre ut hvis h*n sier den høyt. NN4 opplever at h*n er usikker på om h*n tror på Gud eller ikke, men at bønningen vitner om at h*n tror på tross av usikkerheten: «[...] Men, men det viser jo at jeg på en måte ikke at jeg i hvert fall, jeg tror, men jeg vet ikke på en måte, det viser jo at jeg tror fordi jeg ber til han. [...]» NN5 forteller også at i en vanskelig situasjon så tok h*n seg selv i å snakke høyt, og at h*n i ettertid har sett på dette som bønner

Men ikke, men jeg, jeg tar meg ikke sånn veldig ofte i å... i å be... for eksempel. Selv om jeg husker at jeg da, da ting, da ting stod på som verst da liksom, da pappa var syk og mamma var syk og sånn, så husker at jeg liksom av og til liksom bare tok meg selv i liksom bare prate høyt. Og tenkte, også har jeg på en måte kanskje litt i ettertid tenkt sånn der: [...] okei, nå snakker jeg til noen. Så tenker jeg sånn, ja, det er kanskje en form for, jeg følte liksom jeg snakket til, ja, en gud eller hva som helst, som jeg på en måte følte hørte på, hørte på da.

I den vanskelige situasjonen med moren og faren forteller NN5 at h*n av og til snakket høyt for seg selv, og at dette i ettertid har opplevdes som å snakke til noen som lyttet. Dette kunne muligens være Gud, men NN5 virker noe usikker på dette. Når livet var vanskelig, ble bønn en måte å få ut det NN5 gikk og bar på.

4.2.4 Fellesskapsritualer

Andaktene og gudstjenestene ser ut til å underbygge og fremheve fellesskapsfølelsen i ungdomsmiljøet i menigheten. De uttrykker at det er noe helt spesielt ved stemningen og disse måtene å være sammen på.

Em... men, det er liksom stemningen, fordi vi tenner seks lys som i et kors, em... også sitter det en foran, også sitter alle på sånn to steintrapper [...]. Og det er... kjempefint synes jeg. Særlig hvis du sitter ved siden av de du kjenner, og... det er litt sånn som den følelsen jeg snakket om i sted når jeg tror alle har hatt det kjempegøy, alle begynner å bli litt slitne, sånn du har ikke vært en hel dag i kirken, men sånn, det er jo sent på dagen likevel. Du har vært på skolen, du har sikkert gjort noen lekser, trent kanskje, jeg vet ikke. Eller det er liksom bare en måte å roe ned i hverdagen, og så tenke seg om. [...]
(NN3)

Her beskriver NN3 andaktene på ungdomsklubben. H*n trekker frem viktigheten av å sitte i nærheten av noen du kjenner under disse andaktene, og beskriver følelsen og stemningen som er i rommet. Dette skiller seg ut fra resten av uka. Etter lange hektiske dager kan ungdommene roe seg ned i fellesskap, med andaktssamling i kirka.

Alle informantene snakker på et tidspunkt om gudstjenesten på slutten av leir. Den foregår i den samme kirken hver gang, og det er tydelig at det er noe spesielt ved denne gudstjenesten.

[...] i gudstjeneste når vi er i *navn på kirke*, som er, som er liksom kirken opp ved der vi har, der vi har konf. leir da. Og der på en måte, ingen av oss skjønner helt hvorfor, men det liksom sånn. Den pleier å være helt siste dagen før vi drar hjem fra leir, og der er det jo veldig sånn alle bare slipper hemningene sine, og man ser veldig godt det fellesskapet da, og at alle bare tar vare på hverandre [...] (NN2)

NN2 synes det er vanskelig å forklare hvorfor denne gudstjenesten er så spesiell, og ungdommene selv klarer ikke helt å sette fingeren på hva det er. Alle mister hemningene sine

og slapper av når de er her. Det gjør at fellesskapet mellom ungdommene kommer enda tydeligere frem under denne gudstjenesten. NN4 opplever også at denne gudstjenesten er helt spesiell, og spesielt bønnevandringen:

[...] Og der er det på en måte, der jeg føler meg mest, troende eller det er der jeg kjenner mest på troen. Det er liksom ingen andre steder jeg har følt så mye tro, går det an å si det? Å følt på tro, men, som der, det er bare noe med liksom stedet og at man forbinder det med at man alltid drar med fellesskapet i kirken. [...] Em, og alle forbinder på en måte den *navnet på kirken* med mye gråting. [...] Det er bare et eller annet med stemningen der som gjør at alle følelsene faller, ja, kommer ut. Det er helt spesielt, og jeg husker første gang jeg var på *navnet på kirken*, var det jo på min egen konfirmantleir. Også så man liksom at de eldre gutte-konfirmantlederne, de matcho som man liksom så, eller var litt redd for og så litt opp til på samme tid, at de liksom begynte å gråte. Det er jo noe helt spesielt ved å se det, og se de man er glad i og de man ikke kjenner så godt, og de man er litt kjent med. At bare alle viser følelser. Også jeg hvert fall, eller i midten av kirken, så pleier vi å legge ut sånne telys i form av kors. Og der pleier jeg alltid å bli, eller tenne noen lys, også bli sittende... eh, en god stund og bare se på lysene. [...] Men ja, også blir jeg liggende og se på de lysene, også kommer andre folk og vi klemmer, og det er liksom det tro er for meg egentlig. Det man føler i *navnet på kirken*, det er, der på en måte fremhevet alt det jeg synes er bra med tro. (NN4)

Gudstjenesten og bønnevandringen underveis fremhever troen for NN4. H*n forteller at det er her h*n opplever seg selv som mest troende. Det noe ved dette stedet og den stemningen som skapes der som h*n forbinder med tro. H*n sier til og med at det h*n føler i denne kirken er tro. Det som gjør denne gudstjenesten så spesiell er at alle viser følelsene sine, og at mange gråter. Denne blandingen av å se andre vise følelser, vise følelser selv, tenne lys, se på lysene, klemme vennene dine og bare være sammen vitner om at gudstjenesten og bønnevandringen som ritualer fremhever fellesskapsfølelsen mellom ungdommene. Dermed kan disse ritualene ses på som fellesskapsritualer. Det kan altså se ut til at det er en nær forbindelse mellom tro, praksis og fellesskap.

4.3 Fellesskapets rolle

4.3.1 Fellesskapets betydning

Det sosiale fellesskapet i kirka er viktig for alle informantene. De gir uttrykk for at fellesskapet er den viktigste grunnen til at de kommer til kirken. NN3 forteller at «*Hvis ikke hadde jeg ikke på en måte kommet, tror jeg. Da hadde jeg ikke vært her.*» Dette handler hovedsakelig om de menneskene som de får møte i kirka: de andre ungdommene, konfirmanter, prestene, kateketene og ungdomsarbeideren. NN5 fikk erfare etter hvert som h*n ble eldre at det ikke lenger var like mange mennesker som h*n trivdes med, og da etter hvert begynte å være mindre aktiv i ungdomsarbeidet. Så de menneskene som fellesskapet består av er avgjørende for hvordan ungdommene trives i kirken.

De forteller at fellesskapet i kirken har betydd mye for dem gjennom ungdomstiden. Noen forteller også at det har hjulpet dem med deres sosiale egenskaper, og gjort dem mindre sjenert og mer åpen for å bli kjent med andre. Fellesskapet i kirka skiller seg ut fra andre fellesskap de er en del av. Det er et sted hvor det er plass til dem og de kan være seg selv. Fellesskapet er et fristed og er preget av varme og åpenhet:

[...] Jeg kan komme når som helst. Det er alltid åpne dører, alltid åpne armer. [...] Her bryr jeg meg på en måte ikke om, hva folk tenker på meg, eller om meg. Her kan jeg bare være uten å på en måte drive å forklare det med tro, drive å forklare hva jeg tenker og tror på, hva jeg føler. Alt på en måte det, litt den siden jeg prøver å holde skjult da for andre [...] og det er også kjenner jeg også på leir. Da slipper man å tenke på alt som skjer utenfor, da er det bare, man koser seg og man ler, man har det hyggelig. Så det er nok fellesskapet på en måte, bare slapper av, slipper å tenke så mye da. (NN2)

Fellesskapet er preget av åpenhet og muligheten for å være seg selv. En kan komme når som helst, og det vil alltid være en åpen dør. Ellers i livet opplever NN2 et behov for å skjule troen sin. I fellesskapet i kirka trenger h*n ikke å forklare hva h*n tror på fordi det finnes aksept uansett hvordan troen ser ut. I fellesskapet slipper man ikke bare å bekymre seg for hva andre tenker, og man slipper i tillegg å tenke så mye selv. NN5 forteller det slik «*[...] Men bare liksom det å bare, det å bare kose seg og ha det hyggelig uten, bare liksom, i forhold til sånn, bare litt som barn da egentlig. Jeg føler meg ofte litt som, som barn og liksom at man litt at... ja. [...]*». I fellesskapet kan man ha det hyggelig, og være som et barn som slipper å tenke over hva andre

tenker om en, og også slipper å tenke så mye selv. Det er lagt til rette for at det skal være trygt, hyggelig og inkluderende.

4.3.2 Fellesskapets betydning for troen

Flere av informantene ga tydelig uttrykk for at fellesskapet har stor betydning for deres tro. For NN2 handler tro mye om fellesskap fordi det er sånn h*n får «dyrket sin tro». Måten h*n utforsker troen på er gjennom å delta i fellesskapet og være med på mye av det som skjer i kirka. Når NN3 ble stilt spørsmål om hvilke erfaringer h*n har hatt med tro, forteller h*n: «(tenker) nei, jeg har hatt en sånn ro over å ha hatt vært med noen liksom, de beste menneskene, eller jeg kjenner liksom. [...] og jeg vet liksom at på en måte jeg gjør en god ting selv om jeg bare var det, på en måte.» Å erfare tro er altså en ro over å ha vært en del av et godt fellesskap. Fordi fellesskapet er godt og består av gode mennesker, får man en følelse av å ha gjort noe godt fordi man har tatt del i det gode.

NN2 opplever at troen blir styrket av å være del av fellesskapet i kirka, men at det er vanskeligere å tro nå som fellesskapet ikke møtes fysisk. NN3 sier det sånn som dette på spørsmål om det hjelper å være del av et fellesskap som tror: «Ja, det hjelper. For hvis ikke hadde ikke jeg trodd tror jeg. (F: Så du føler, eller at det er liksom du, det styrker eller?) Ja, hvis ikke så hadde på en måte ikke jeg kommet liksom til å tenke på Gud også videre.» Fellesskapet er altså så viktig at uten det, så hadde hverken tanker om Gud og tro vært der. Både NN3 og NN5 mener at kirken først og fremst tilbyr ungdommene et fellesskap, og at troen kommer i andre rekke. NN5 beskriver det slik:

Og jeg tror, føl-, hehe, at de heller i mye større grad spilte på nettopp det jeg har følt sterkt på da. Som jeg føler er det som er grunnen til at man er der og er engasjert der, er liksom fellesskapet. Det kommer på en måte kanskje det andre som en del av det. Og på en måte er kanskje det litt sånn, det er jo litt sånn shady buisness, at det er liksom lokker de inn, hvis du skjønner, på en måte da. [...] men det er mye lettere å selge det til ungdom. Og så, og så forsøker du liksom å fortelle det andre på, altså... det teologisk etter, altså sånn, som et sånt nivå to. [...] Det her skal liksom være et kult sted for ungdom å være, og det tror jeg er helt riktig approach. (NN5).

Det at kirken først og fremst gir ungdommene et fellesskap og troen kommer i andre rekke, kaller NN5 for «shady buisness» og sier at kirken «lokker de inn». Kirkens invitasjon til

fellesskap kan altså forstås som et lokkemiddel for å få med ungdommene. Likevel opplever NN5 at det å fokusere på skape et «kult sted for ungdom å være» er den riktige tilnærmingen når det kommer til å nå ungdommer, og at trosaspektet bør komme mer til syne etter hvert.

Ungdommene forteller samtidig at det ikke er så mye snakk om tro i fellesskapet, hvis du ser bort fra gudstjenester og konfirmantundervisning. NN1 forteller: «[...] det er ikke så innmari mye snakk om tro. Det er ikke sånn at vi går rundt å spør: Hva er det du tror på i dag? [...] Det er ikke sånn stort tema sånn, eller å snakke om, enten i kirken eller på fritiden.» NN5 sier også at: «[...] Men... tro er jo ikke, er jo ikke et veldig, veldig populært tema, liksom sånn det er ikke noe veldig, vi snakker jo lite om tro med folk, føler jeg.» Det ser altså ut til at tro ikke er et tema som det snakkes særlig mye om. Nettopp derfor er det interessant å hvor stor betydnings de ulike ungdommene beskrev at fellesskapet har for hvordan de tror.

4.3.3 Fellesskapets etablerte narrativ

Betegnelsen *fellesskapets etablerte narrativ* peker på at likhetstrekkene i det ungdommene var så mange at det gir grunnlag for å si at det kan være en felles fortelling om fellesskapet som fellesskapet eier. Det viktigste aspektet ved denne fortellingen er at fellesskapet er preget av åpenhet og aksept rundt tro. Samtaler om tro i fellesskapet tar utgangspunkt i hva tro er for den enkelte. NN3 forteller: «[...] men og når det snakkes som tro så handler det mest om sånn hva føler du tro er for deg. Det er ikke sånn tro skal være dette for deg. Og det tror jeg er veldig bra.» Informantene er opptatt av at tro er ulikt fra person til person. NN2 sier det slik: «[...] At man er åpen for at alle, at alle har forskjellig forhold til tro, og at tro er noe forskjellig fra alt til alle, som er her». Det ser ut til at tro er noe subjektivt, og helt avhengig av hvordan den enkelte forholder seg til det.

Det synes å være en spenning mellom det kollektive ved fellesskapet og den subjektive troen. De søker og verdsetter fellesskapet med hverandre, men når det kommer til tro så står den enkelte alene. Denne vektleggingen av ulikhet og mangfold i ungdommens tro oppleves ikke splittende, de forteller derimot at dette er helt avgjørende for at alle skal føle seg velkomne og inkludert i fellesskapet. NN2 forteller at det gjør det lettere å snakke om hva man tror på: «Mens det er mye mer at det er liksom sånn, det veldig åpent for hva du kan tro. Eller på en måte at det kan, at du kan ha ulik tro, og det tror jeg også gjøre det lettere at folk tør å snakke om hva

de tror på, hva de kanskje er usikre på». Ungdommene opplever ingen tvang eller krav til hvordan eller hva de skal tro, og det gjør at ingen føler seg presset til å tro

Jeg føler jo at det er på en måte veldig akseptert da uansett hva du tror... ja, at det egentlig ikke har så mye å si hva du tror eller hvordan du tror, hva du ikke tror, og hva du... ja, hvem du er, altså det har egentlig ingenting å si, så lenge du er åpen for... fellesskapet og åpen for å tro og generelt er... åpen. At du på en måte, at det er, at det da er åpne armer for deg og du skal få muligheten til å føle på fellesskapet og føle på tro og, så... ja, veldig, veldig åpent. (NN4)

Det er altså viktigere med åpenhet for å tro, enn det du tror på. Åpenheten er en identitetsmarkør for fellesskapet. Det har ikke noe å si hvem du er, så lenge du stiller deg åpen for det som skjer. Selv om kirken og de ansatte presenterer den kristne troen, så opplever de samtidig at det blir fortalt om noe som varierer og endrer seg. Ifølge informantene, ber de ansatte ungdommene tenke selv, og de forventer ikke at ungdommene skal tro. De opplever at de ansatte forteller dem at de ikke må tro på alt og at det er mulig å være selektiv.

Ja, jo, så føler jeg de representerer hvert fall kristendommen som, og tro som at... de kan ikke svare på alt, eller hvert fall prestene og sånn de kan ikke svare på alt og liksom. Liksom de har ikke noe sånn «sånn er det», liksom. «Ikke noe rom for endring», på en måte. Og jeg vet at de ikke tror på alt som står i Bibelen. Som jeg føler at det gjør at, at det er lov å være selektiv i hva du tror på, hva som står i Bibelen og hva som kristendommen står for. Og det gjør det veldig lett for å på en måte, alle å være med da [...] (NN3)

H*n oppfatter at de ansatte legger til rette for denne åpenheten fordi de vektlegger muligheten til å tenke selv, ta egne valg og kunne være selektiv i hva man tror på. At de selv har ansvar for å avgjøre hva de velger tro på og ikke, og for å få troen til å passe med livet de lever. Det virker ikke som om dette oppleves som et press, men at det er en rett de har. Samtidig indikerer det å være selektiv at det tas utgangspunkt i at tro er én variant eller én størrelse som man enten gir sin tilslutning til eller ikke. Dette har sammenheng med den subjektive tilnærmingen som jeg nevnte tidligere.

4.4 Behov for livshjelp, men ikke troshjelp

4.4.1 Sjelesorgstedet

Når ungdommene ble stilt spørsmål om deres erfaringer med å ha samtaler med de ansatte eller lederne i kirka nevnte alle en gudstjeneste som pleier å være på slutten av en av menighetens leire. På denne gudstjenesten pleier prestene og noen ledere å sitte bakerst i kirken og ta imot de som ønsker å få forbønn, og dette blir ofte et sted hvor ungdommene får fortelle. NN2 forteller: «[...] Og da er ofte da at man tar opp kanskje det man tenker på eller det man synes er sårt. [...]» NN3 forteller at det kun var på denne gudstjenesten at h*n fikk inntrykk av at de andre ungdommene hadde behov for samtale: «[...] det var bare på leir jeg fikk inntrykk av det. For det liksom sånn, du fikk jo, på en måte, nesten alle brukte jo den muligheten til å snakke med noen, sånn du vet jo ikke hva de snakket om, men du så at de gikk og snakket». NN5 beskriver denne gudstjenesten slik:

Så, så hadde vi liksom en gudstjeneste som på en måte var liksom en sånn grinegudstjeneste hvor liksom hele fokuset lå liksom på at man skulle prate med, ja, liksom *presten* også noen av de eldre lederne som har vært liksom, altså sånn helt anonymt da. Også skulle man liksom fortelle noe om hva som var kjipt, og da folk sliter med sitt liksom, [...]. Og da var lagt opp til at man liksom, man, man satt der og skulle man har hånden på skulderen, også fortalte man liksom, og kanskje ofte gråt og sånn. også ble man bedd for. [...] Men, men de gangene det ble lagt opp til det, så var det, ble det veldig benyttet av det liksom. Ja. Og det tror jeg på en måte alle satt veldig pris på. Ja. (NN5)

NN1 forteller at h*n gikk ut av kirken under denne gudstjenesten og ble sittende for seg selv da ungdomsarbeideren kom bort. Da fortalte NN1 det som h*n tenkte på til ungdomsarbeideren, og opplevde å bli lyttet til av en person som ikke ville si noe videre. NN1 forteller: «[...] Så det er også sånn, bare sånn liten ting, det har jo, det tar jo mye. Altså jeg husker det fortsatt sånn, jeg vet ikke jeg, det er jo snart to og ett halvt år siden snart. Siden det skjedde. Så, ja sånne småting det setter preg og jeg satt jo veldig stor pris på det. Em, til og med nå liksom, senere. Og jeg tror det hjalp med, det altså [...]» Selv om samtalen fant sted for en stund tilbake, sitter opplevelsen i hos NN1. H*n påpeker også at det var godt å kunne snakke med noen som ikke var venner eller familie. Det samme forteller også NN4: «Og det er alltid deilig å få snakke om

ting man synes er vanskelig. Og som sagt så er det ikke alltid, em... så lett å snakke med folk man kjenner så godt om det. Så det er fint å ha en prest og kunne snakke med.»

4.4.2 Samtaleerfaringer

Alle ungdommene forteller at de ansatte i kirka er tydelige på at det er mulig å ta kontakt med dem hvis ungdommene ønsker noen å snakke med. NN4 forteller at de ansatte er veldig åpne og h*n har selv tatt kontakt for å prate om noe h*n synes var vanskelig, og opplevde det som trygt. NN2 sier at h*n ikke har følt noe behov for å ta kontakt med de ansatte, men forteller at det samtidig er en trygghet at denne muligheten er der

[...] Så det gjør vel at jeg også blir mer avslappet og tenker at hvis det kommer til det punktet, at jeg trenger noen å prate med, så går det fint, det er ikke noe jeg trenger å tenke på. For det kan det jo være for mange, at man ikke føler man har noen å prate med. At det også blir en byrde [...] (NN2)

Det er altså hjelp i det å tydeliggjøre muligheten for samtale. Det å senke terskelen for samtale og gjøre seg tilgjengelige for ungdommene kan altså bidra til at behovet for samtale blir mindre. Samtidig så kan dette bidra til at ungdommene opplever at ansatte er trygge, og at de kan anbefale andre venner å gå til dem hvis de trenger noen å snakke med. Dette var tilfellet for NN1, og her forteller h*n hvorfor

Det var vel det trygghetsstedet. Jeg følte, jeg følte meg trygg, jeg følte meg trygg når jeg skulle snakke med de, jeg visste hvem h*n skulle snakke med, og jeg har jo kjent denne personen, så okei jeg visste h*n var i trygge hender [...] (NN1)

Det var altså trygghet som var den viktigste grunnen til anbefalingen. H*n følte seg trygg på at vennen ville bli møtt og var i trygge hender der. Da NN5 var i en vanskelig situasjon med død i nær familie ble en av prestene en viktig samtalepartner.

[...] Og da tok h*n initiativ til at vi hver dag den uka prata. Vi tok liksom en halv time, time hvor vi, hvor vi snakket og sånn, og det satt jeg veldig stor pris på og var en støttet meg veldig [...] Også... ble vi enige om at vi bare skulle fortsette å prate. [...] det hadde egentlig mye mer med personen *presten* å gjøre. At h*n var en, at h*n er et helt fantastisk varm flott menneske liksom som jeg snakket veldig godt med [...] Det er ikke sånn, det handler bare å være et godt medmenneske, en god samtalepartner, og, og... og

liksom ja, møte menneske på de premissene menneske har da. [...] Men, men jeg tror at, at det er også det som ja, at vi snakket samme språk da og at h*n evnet også å tilpasse seg det. ja. (NN5)

Det var altså den personen presten er som var avgjørende for at NN5 ønsket å fortsette å ha disse samtalene. H*n følte seg møtt på sine premisser og følte at presten evnet å tilpasse seg etter det som var NN5 behov. Flere av informantene kom inn på forskjellen mellom prester og psykologer. En forskjell er at psykologen har mer medisinsk kompetanse og kan gi diagnoser. NN5 forteller at det var viktigere å bli normalisert enn å sette søkelys på hva som var galt:

[...] nå har ikke jeg vært så mye hos psykolog da, vanlig psykolog, men altså litt sånn fokus på liksom å finne ut hva som er galt med deg, liksom. [...] mens... med *presten* så var det liksom bare det å få utløp for tankene sine og, også liksom bare få bekreftelse på at det du tenker er ikke noe rart og er helt naturlig og, og liksom... og liksom bare... litt på samme måte [...] som en bønn, bare at i en bønn så får du på en måte ikke svar. Men bare sånn det at man føler at man kan, kan si hva man mener uten å bli, bli dømt da [...] jeg følte meg aldri som en pasient med *presten*. Og det tror jeg er, er, nok en viktig forskjell at liksom. Jeg følte bare at *presten* var en god venn som var ekstremt... ekstremt... snill og generøs med sin tid som jeg ønsket å prate med liksom. Og som jeg kunne komme til med hva jeg ville liksom. Og... og... jeg tenker sånn det er ikke mange menneske, andre enn kanskje prester, og sikkert ikke alle prester heller, som hadde gjort noe sånt. Hvis du skjønner? Det tenker jeg er noe av det flotte med presteyrket at de liksom ja... kan gjøre sånn for enkeltmennesker da. Ja. (NN5)

Samtalene med presten sammenliknes med bønn. Forskjellen er at i disse samtalene så kommer det svar og respons. Det kan sammenliknes fordi presten lytter uten å dømme. Det kan se ut til at informanten har et bilde av Gud som en som ikke dømmer, og at presten her kan være representant for Gud. NN5 var den eneste av informantene som ga uttrykk for at h*n hadde kjennskap til begrepet og konseptet sjelesorg. H*n forteller at sjelesorg reflekterer det at mennesker kan ha vanskelige perioder i livet sitt uten at det trenger å bety at man er syk eller har en psykisk lidelse, og at det var viktig for NN5 å ikke føle seg som en pasient i samtalene med presten.

4.4.3 Ikke behov for trossamtaler

Alle ungdommene gir uttrykk for at de ikke har behov eller har vurdert å snakke om tro med en av de ansatte i menigheten

Jeg har jo på en måte, gjennom årene vært usikker på tro, men jeg har på en måte ikke følt noe behov for å prate med det, eller prate om, med det om folk. For der er jo det at sånn, jeg også det er det at jeg liker liksom å finne ut litt hva tro er for meg og liker liksom at det å finne ut på en måte min vei da, uten å på en måte prate med noen for å på en måte, ikke at det kommer til å peke meg i noen retning eller prøver å påvirke meg, [...] Så det er vel det at jeg vil prøve å finne ut alene, hva tro er for meg og hva jeg legger i det. (NN2)

[...] Det er ikke noe jeg har behov for å snakke om fordi, jeg tror det er fordi jeg er ganske, på en måte, stødig i min tro. Jeg har tenkt veldig mye selv, jeg har på en måte reflektert [...] Em... men tror ikke jeg har trengt, jeg har ikke hatt behov for å snakke fordi jeg er trygg med mine tanker og mine meninger. (NN1)

[...] liksom jeg tenker jeg er en person som liksom, em... jeg tenker selv på en måte [...] det gjør at jeg på en måte tenker nok selv føler jeg da, til at jeg slipper å... em... snakke om det. (NN3)

Dette illustrerer at ungdommene tenker ganske likt når det gjelder deres behov for trossamtaler. Den viktigste grunnen til at de ikke kjenner et behov for å ha samtaler om tro er at de tenker selv og har evnen til å ta egne valg. Det er en tydelig verdi i det å kunne tenke selv, ta egne valg og ikke la seg påvirke av andre. Ressursene som trengs for å avgjøre hva som er sant og riktig når det kommer til tro ligger i deres egen person. NN2 kom inn på hvilke ressurser h*n tok i bruk når h*n skulle reflektere og utforske troen sin.

Det er vel mest på en måte litt hva jeg tenker, tenke over ja, hva er Gud for meg, hva, også liksom sånn, hvilken rolle spiller Gud i livet mitt, hva... [...] men det handler jo også om det med reflektere, at jeg setter på sanger hvert fall når jeg reflekterer. For da blir jeg også minnet på alle folkene her. Minnet på fellesskapet, og da... at på en måte det at, føler jeg også bidrar til den refleksjonen, men det handler nok mest om å reflektere og liksom tenke, finne ut hva jeg tviler på, hva jeg er sikker i, litt sånn alt, alle

de spørsmålene da. [...] Det er ikke noe sånn konkret jeg gjør da, og går til noen kilder eller noe sånt [...] (NN2)

Det er altså få ressurser som trengs for å gjøre denne refleksjonen og utforskningen. Det viktigste er å tenke. Flere av ungdommene ga uttrykk for at de enten ikke snakket så mye om tro, eller at det var andre temaer som var viktigere for dem. NN3 forteller: «[...] *Jeg ville heller liksom, heller tenke på andre ting enn å på en måte, som veldig egoistisk nok handler mer meg selv eller liksom, eller mer direkte da meg selv, tenker jeg.*» Det er altså andre temaer som er viktigere, dessuten er tro noe som i mindre grad angår h*n direkte. Tro kan altså være noe som ikke har så mye å si for livet ellers.

[...] Men... tro er jo ikke, er jo ikke et veldig, veldig populært tema, liksom sånn det er ikke noe veldig, vi snakker jo lite om tro med folk, føler jeg. Ja. Og det er jo noe folk ikke er så sånn, det er jo litt sånn, det er en litt personlig greie. Så jeg tror ikke folk, folk er så, hvert fall ikke de miljøene jeg vanker i da, er så liksom, så hypp på å prate om det eller ja, nei. (NN5)

NN5 opplever at tro er noe som ungdommer ikke er interessert i å snakke om. Det at tro er personlig gjør det også vanskeligere å dele det med andre. Dette gir også NN2 uttrykk for: «[...] *Men jeg tror også at det er litt det, den personlige delen av troen da. At liker jeg også å holde litt for meg selv.*» Det er vanskelig å se helt tydelig hva som er grunnen til at tro er så personlig. En grunn kan være at ungdommene i stor grad ser på tro som noe de selv kan avgjøre hva er, og at det dermed kun er de selv som egentlig vet hva det innebærer å tro. Samtidig gir det uttrykk for at de er trygge på det de selv tenker, og det kan virke som de ikke ønsker å bli påvirket av andre.

Ja. Liksom... Ja, på en måte fordi at... Jeg kan liksom ikke nok om... Jeg følte liksom at det var ikke, det var ikke der jeg søkte min, eller det var ikke der jeg kunne finne hjelp til å komme meg gjennom dette. Det var liksom sånn, igjennom samtalen. Så kan det godt være at vi pratet om mye ting, kristne ting på en måte, men for min del så føles det liksom ikke naturlig å... nei, å knytte det opp mot kristendommen på en måte. (NN5)

NN5 forteller at h*n ikke kan nok, og det kan indikere at NN5 mangler språk for akkurat dette. Og kanskje spesielt når det gjelder hvilken betydning troen får i møte med det som skjer i livet.

For NN5 var det selve samtalen som var den største hjelpen. Det er ikke behov for å knytte livshendelsene opp mot tro og kristendom, fordi det var ikke der det finnes hjelp. Det kan se ut som om troen og livet er to separate størrelser. Det er få ressurser til livshjelp i troen utover at den peker på livets tilblivelse og tilværelsen etter døden, og at man kan henvende seg til Gud, særlig gjennom bønn, når man har behov for det.

5 Drøfting

5.1 Den subjektive troen

5.1.1 Sine egne autoriteter

Ungdommene vektlegger tydelig deres egen evne til å avgjøre hva de selv vil tro, og ser ut til å bevege seg i den subjektive og individuelle retningen.¹²⁵ Dette kommer særlig til uttrykk når det gjelder hvordan de reflekterer over egen tro. De opplever det som mest meningsfullt å gjøre en individuell refleksjon når de møter tvil eller skal avgjøre hva som er sant for dem. Det er lite behov for å gå til ytre kilder, og det gir inntrykk av at ytre kilder ikke er særlig viktig for dem for å legitimere det de tror på. Henriksen skriver at troen må legitimeres for at den skal kunne formidles videre og vare over tid. Etter reformasjonen har den teoretiske og refleksive formen for legitimering, altså dogmatikken, vært mest fremtredende.¹²⁶ Analysen viser at ungdommene ikke er særlig opptatt av å legitimere troen ved hjelp av tradisjonell kristen dogmatikk, men at makten til å legitimere ligger i ungdommene selv. Hvis ressursene til å avgjøre hva som er sant ligger i en selv, samtidig som man selv velger hvilke trosholdninger som passer inn og det er en verdi i å ikke bli påvirket av andre, minsker sjansen for at det oppstår spørsmål og friksjon. Dermed minsker også behovet for å søke svar utenfor seg selv, fordi man har rett i å velge bort det som ikke passer inn i eget liv. Dette kan henge sammen med utviklingen i religiøse leders autoritet i den vestlige verden. Autoriteten daler, og stemmene deres blir en blant mange stemmer i samfunnet.¹²⁷

Selvstendighet og evnen til å ta egne avgjørelser og tenke selv er sterke verdier hos ungdommene. En av grunnene til at Heelas og Woodhead (2005) mener at indre orientert spiritualiteten vil ta over for tradisjonell religion, er at den i større grad henger sammen med moderne verdier knyttet frihet og selvrealisering.¹²⁸ Dette kan stemme godt overens med det bilde jeg får av ungdommene gjennom analysen. Men samtidig bruker ungdommene troen sin til å orientere seg i livet, og man ser at de bærer preg av å være del av det kirkelige fellesskapet.

¹²⁵ Heelas og Woodhead 2005; Hellander 2006, 172-173; Smith 2010, 43; Høeg og Krupka 2015.

¹²⁶ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 29.

¹²⁷ Høeg, *Religion og ungdom*, 21; Døving og Torbjørnsund, 2012.

¹²⁸ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 138; Heelas og Woodhead 2005.

5.1.2 Når troen skaper mening

Når det gjelder å skape mening, får troen først og fremst sin mening i møte med livet i den grad den gir *orienteringspunkter* ungdommene kan forstå seg selv i lys av, altså skapelsen og livet etter døden. Ungdommene kan altså bruke troen sin til å orientere seg.¹²⁹ Disse orienteringspunktene kan føre til *transformasjon*¹³⁰ i form av at de gir livet mening og skaper motivasjon. Eksempelvis kan det gi motivasjon for livet at man en gang skal komme til himmelen. Det å vite at dette livet ikke er det eneste, og kanskje tanken om at man skal møte igjen noen som man har mistet, kan gi mot og trøst til å leve videre. Det samme gjelder skapelsen. Det kan gi trygghet å vite at man er skapt av Gud og er på jorda av en grunn, og en av ungdommene gir uttrykk for at det kan gi lave skuldre i møte med utfordrende hendelser i hverdagen. Slik sett kan orienteringspunktene skape endring i situasjoner som ungdommene står i. I tillegg er dette en Gud som de kan henvende seg til i bønn når de har behov for det, og det ser også ut til å bidra til denne meningsskapingen.

5.1.3 De kirkelig ansatte er viktige

Tross vektleggingen av det individuelle, viser funnene mine likevel at ungdommene lytter til og setter stor pris på de kirkelige ansatte. De forteller om trygge voksne som lager gode rammer for fellesskapet. Samtidig viser funnene at ungdommene opplever at de kirkelig ansatte heier frem deres individuelle stemme. De opplever at de heier på deres evne til å tenke selv og ta egne avgjørelser når det gjelder tro. De forventer heller ikke at ungdommene skal tro, og de har ikke noen krav til hvordan ungdommene skal tro. Dette legger grunnlaget for et fellesskap preget av åpenhet, og en tro preget av individualisme.

5.2 Når det subjektive er fellesskapets kjennetegn

Noe av det tydeligste for meg i analysen er at ungdommenes fortelling om selvstendig tro eies av fellesskapet. Dette beskrives tydelig ved ungdommenes bruk av ordet «åpen». Åpenheten består av at det individuelle får komme frem og ulike perspektiver blir vektlagt. Dette opplever ungdommene som helt nødvendig for at fellesskapet skal være inkluderende. Botvar og Trysnes peker på at det kan være problematisk å praktisere en sterkt individualisert tro i et religiøst

¹²⁹ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 24-26.

¹³⁰ Henriksen, *Mangfold og tvetydig*, 27.

fellesskap. Det er fordi åpenheten består av at det er liten aksept for trosforestillinger som ekskluderer andre, og det kan dermed bli vanskeligere å ta tydelige standpunkt.¹³¹ Undersøkelsen til Høeg og Krupka viser at ungdommer i større grad vektlegger det sosialetiske. Det er viktigere å tro noe som ikke utelukker eller ekskluderer noen andre.¹³² Det kan synes som om det er en spenning mellom den subjektive troen og vektleggingen av fellesskapet. For fellesskapet og tilhørigheten er helt tydelig den viktigste grunnen til at ungdommene er i kirka. Spørsmålet er om ungdommene selv oppfatter dette som en spenning, og materialet viser at det ikke oppleves problematisk for dem. Åpenheten er en identitetsmarkør for fellesskapet, og preger fellesskapet aller mest ifølge ungdommene. Når en skal være del av fellesskapet er det viktigere å være åpen enn å tro. Selv om troen er så utpreget individuell, søker man likevel fellesskap og religiøse erfaringer sammen med andre. Man har behov for et fellesskap som er åpent og rommer det individuelle, men samtidig er preget av støtte og omsorg. Ungdommene kan på mange måter beskrives som *fellesskapsindividualister*. Altså at de skaper fellesskap rundt det å være individer. Fellesskapet heier frem den enkeltes stemme, og dette preger fellesskapets identitet.

5.2.1 Troen er avhengig av fellesskapet og er individuell på samme tid

Fellesskapet preges altså sterkt av at alle skal ha sin plass og tro som de ønsker, men fellesskapet er samtidig avgjørende for deres tilstedeværelse og tilhørighet. Men, dette er ikke hele bildet. Fellesskapet er også avgjørende for ungdommenes tro, og noen av dem vil gå så langt som å si at tro er fellesskap. Troen er altså både avhengig av fellesskapet og individuell på samme tid. Vektleggingen av fellesskapets betydning peker på mennesket som grunnleggende relasjonelt og avhengig av andre.¹³³ Når ungdommene ser på fellesskapet som avgjørende for troen deres, kan vi ikke si at troen er kun individuell. Det blir muligens mer presist å si at troen består av individuelle trosholdninger, og en relasjonell side med vekt på fellesskap og trospraksiser, hvor det er det relasjonelle som vektlegges. Begrepet trosholdninger peker her på hva ungdommene tilslutter seg til av trosinnhold, f.eks. trosbekjennelsen. At fellesskapet er viktig ser vi igjen i forskningen til Høeg og Krupka gjort blant ungdommer i Den norske kirke.¹³⁴ Fellesskapet er

¹³¹ Botvar og Trysnes, «Jeg kaller det Stine-tro», 145.

¹³² Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201.

¹³³ Engedal, «I begynnelsen er relasjonen», 45-46.

¹³⁴ Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201.

en tydelig identitetsmarkør for det å være kristen, og er avgjørende for deres deltakelse i kirken. På den ene side er det viktig at ungdommene føler en tilhørighet til kirken og fellesskapet, og at dette fellesskapet er preget av omsorg og gode relasjoner. På den annen side kan spørre seg om vektleggingen av fellesskap i ungdomsmiljøer i Den norske kirke er så stor, at troen blir så sterkt forbundet med fellesskapet at den blir «sittende fast» i dette fellesskapet. Når troen sitter i fellesskapet, blir den da vanskeligere å ta med seg og overføre til nye faser av livet? Konsekvensen ved at trosholdninger blir lite viktige kan bli at kirkens identitet står i fare for å tynnes ut. Spørsmålet om hvordan evangeliet skal forkynnes til unge mennesker (og alle andre) i en moderne vestlig verden, er viktig. Jeg kan ikke gå for tett inn på det her, men funnene mine indikerer et behov for å tydeliggjøre kirkens identitet og budskap i møte med ungdommer og dagens samfunn.

5.3 Polydoks tro

Ungdommene i denne studien preget av deres kontekst, og i den sammenhengen blir det nødvendig å understreke at det som dras frem i denne avhandlingen kommer fra en time av deres liv. Hvor ungdommene befinner seg i livet preger hvordan ungdommene svarer på spørsmålene i intervjuet. I tillegg er det viktig å se dette intervjuet som en del av mange deler i deres liv, og som på ingen måte er helt representativt for hvem de er eller hva de tror. Dette gjenspeiler seg i begrepet *polydoksi*. *Polydoksi* peker på at troen består av ulike deler som interagerer med hverandre på kryss og tvers, og spiller sammen – som i ett nettverk.¹³⁵ Ungdommenes tro er vevd inn i livene deres, og kan være preget av uorden, motsetninger og ambivalens. Det er også denne konteksten som sjelesorgen må forholde seg aktivt til.

5.3.1 Troens «opprinnelige» størrelse

Analysen peker i retning av at ungdommene ser på tro som noe målbart. Det kan tyde på at ungdommene har et bilde av at tro egentlig har en viss substans som de kan definere seg ut ifra. Det oppstår muligens en spenning mellom den troen de ser for seg og realiteten, og de velger bevisst å plassere seg utenfor dette «bildet». Dermed garderer seg i forhold til denne, og måler troen sin ut ifra denne størrelsen. Dette resulterer i uttalelser som «tro litt» eller «tro mye». Det kan også indikere at ungdommene har et negativt forhold til denne «opprinnelige troen», og

¹³⁵ Johannesen-Henry, «Levet polydoksi», 73.

dermed ikke ønsker å assosieres med den. Eller det kan indikere at ungdommene ikke opplever at de passer inn i denne båsen, og ønsker å definere seg utenfor for å kunne avgjøre selv hva troen skal bestå av.

5.3.2 Utenfor boksen

Dette peker nok en gang på at den *polydokse* hverdagstro ikke er lett å kategorisere eller plassere innenfor tradisjonelle konfesjonelle «bokser», og at den ikke kan forstås uavhengig av den sammenheng som den står i.¹³⁶ Altså at den *polydokse* tro er vanskeligere å plassere innenfor de tradisjonelle kategoriene som man opererer med innenfor fagteologien. Dette har en relasjonell side. Ungdommene ønsker å være selvstendig, men dette innebærer også en åpenhet i møte med andre. De ønsker at fellesskapet skal preges av åpenhet, og de ønsker å være åpne i møte med andres unike tro. Dette innebærer å akseptere at alle har sine egne svar, og at man ikke har noe mer rett enn andre. Forskningen til Høeg og Krupka¹³⁷ peker i retning av at sosialetiske verdier er viktigere enn trosholdninger. I deres forskning kommer det til uttrykk ved at «å være god mot andre» ble regnet som klart viktigere enn «Jesus døde for mine synder» og «Å få Guds tilgivelse». Dette har betydning for hvordan ungdommene tematiserer og snakker om tro, og det kan sette andre premisser for sjelesørgeriske møter med ungdom hvor tro blir tematisert. Sjelesørgere må være forberedt på dette kan være ganske annerledes enn hvordan de selv tematiserer tro.

5.4 Tro som praksis

5.4.1 Når de individuelle trosholdningene møtes i fellesskapet

Trosholdningene er i stor grad individualisert, og opp til hver enkelt ungdom å avgjøre sannhetsinnholdet i dem. Samtidig har de en relasjonell forståelse av kristen identitet. I praksisene som ungdommene gjør møtes den individuelle troen og troen som ligger i fellesskapet. Det individuelle kommer til uttrykk gjennom at praksiser skaper rom for at den enkelte kan reflektere og kjenne på sine følelser. Andakten gir rom for ulike perspektiver, i form av at en ungdom har en andakt om et tema og de andre ungdommene forholder seg ulikt til dette. Samtidig kommer det relasjonelle til uttrykk ved at praksisene forsterker

¹³⁶ Johannesen-Henrik, «Levet polydoksi», 64

¹³⁷ Høeg og Krupka, «Skummer kirken fløten?», 201-202.

fellesskapsfølelsen. Det tydeligste eksempelet på dette er ungdommenes fortellinger om gudstjenesten på slutten av leir. Når ungdommene gjør disse rituelle handlingene i den kirkelige konteksten så kommer følelser og relasjoner sterkere til syne for dem, både hos seg selv og hos andre. Disse følelsene som fremhever fellesskapet forbindes også med tro, og det peker i retning av en forståelse av tro som fellesskap. Høeg skriver at praksisene har en intim karakter som trigger følelser som forsterker fellesskapsfølelsen, og dette forsterker igjen ungdommenes tilhørighet og farger deres forståelse av det å være kristen. På den måten blir det å «gjøre» sin tilhørighet til det kristne fellesskapet, det å være kristen.¹³⁸ Gjennom analysen ser det ut som om ungdommene kjenner tilhørighet til hverandre gjennom at de opplever at ritualene gir dem utløp for noe de trenger på et individuelt nivå, men også kollektivt. De kjenner seg igjen i hverandres behov for ettertanke, behov for å uttrykke følelser, behov for å bli møtt med forståelse og støtte av andre. Det at følelsene kommer til uttrykk, noen ganger som gråt, gjør at ungdommene er synlig sårbare og kjenner nærhet til hverandre gjennom dette. For ungdommene er det gudstjenesten på slutten av leir som er det tydeligste eksempelet på dette, og enkelte eksemplifiserer dette som det tydeligste bildet på hva tro er. Ritualene forsterker altså den generelle fellesskapsfølelsen, men for noen også deres forståelse av hva tro er. Dermed kan tro også forstås som praksis.

5.4.2 Gudsrelasjonen

Samtidig ser det ut som praksisene leder til en erfaring av en gudsrelasjon for enkelte av ungdommene. Dette gjelder særlig lystenning og bønn. Lystenning kan forstås som at man gir et menneske til Gud, og ber han passe på det mennesket. Bønnen er en mer direkte samtale med Gud, og det oppleves godt å få komme til kirken å be. Noen ønsker å be høyt, mens andre ønsker å holde det mest for seg selv. Samtidig kan det virke som om flere av ungdommene ikke ser sammenhengen mellom det kristne innholdet i praksisen, og tenker at praksisene også kunne vært gjort i andre settinger. Likevel er det helt tydelig at dette kun skjer i kirken. Et spørsmål blir om det er ungdommenes ansvar å se denne sammenhengen? Det kan være omsorg og hvile i å få lov til å gjøre noe uten å måtte tenke over hva en gjør. Analysen kan indikere at kirken bør legge til rette for at disse praksisene er lett tilgjengelig og forståelige. Dette gjøres ved at

¹³⁸ Høeg, «Fellesskap og kulturell tilhørighet», 34-35.

praksisene blir drøftet og forklart. Ikke bare kirkelig ansatte imellom, men også sammen med ungdommene.

5.4.3 Praksisene fører til orientering og transformasjon

De individuelle trosholdningene som er avhengig av fellesskapet, praktiseres i ulike sammenhenger og former med resten av fellesskapet. Ungdommene bruker praksisene i stor grad for å orientere seg og skape endring.¹³⁹ Deltakelsene i disse praksisene kan føre til at ungdommene får tid til å reflektere, også i møte med andres perspektiver. De gir også ungdommene ro, og de opplever at det er godt å være del av praksisen. I tillegg ligger det også en mulighet i disse praksisene for ungdommene til å erfare at de er del av noe større enn seg selv, og erfare en gudsrelasjon gjennom blant annet bønn og lystenning. Her kan man dra flere paralleller til hva som er målet med sjelesørgerisk praksis.

5.5 Det sjelesørgeriske møtet: heler, skaper mening og gir tro og håp

5.5.1 Praksiser som sjelesørgeriske møter

Funnene i analysen peker på forholdet mellom tro, fellesskap og praksis. Dette kommer særlig frem gjennom ungdommenes beskrivelser av de praksisene de tar en del i, spesielt andakt og bønnevandring på gudstjeneste. Ungdommene forteller at disse praksisene gir rom for ro, refleksjon, ettertanke og mulighet til å kjenne på følelsene sine. De gir uttrykk for at de ikke opplever dette i noen annen setting enn i kirken. Jeg vil argumentere for at også praksiser kan forstås som sjelesørgeriske møter, altså at de heler, skaper mening og gir tro og håp.¹⁴⁰ Harbsmeier og Iversen definerer sjelesorg slik: «*En hjelpende samtale med det enkelte menneske, som skjer i en kirkelig kontekst og på menighetens vegne*». Selv om den kirkelige konteksten og menigheten regnes som viktige, fremhever denne definisjonen samtalen med den enkelte som sjelesorgens viktigste kommunikasjonsform.¹⁴¹ Når vi ser at ungdommene vektlegger betydningen fellesskap og praksis har for troen deres, kan det i et sjelesørgerisk perspektiv være fruktbart å se på det sjelesørgeriske ved både praksisene og fellesskapet. Praksisene fører til refleksjon og setter ungdommene i kontakt med sine følelser. De får dele

¹³⁹ Henriksen, *Mangfold og tvetydighet*, 24-27.

¹⁴⁰ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 92.

¹⁴¹ Harbsmeier m.fl., *Praktisk teologi*, 384.

sine perspektiver med andre. Praksisene forsterker relasjonen mellom de som deltar, og gjør ungdommene trygge og rolige, og skaper et «rom» hvor det oppleves godt å være. I likhet med den sjelesørgeriske relasjonen, har også praksisene det kjennetegn at de kan åpne opp for gudsrelasjonen.

5.5.2 Forholdet mellom praksis som sjelesørgeriske møter og sjelesorgsamtaler

En slik forståelse av praksiser som sjelesørgeriske møter kan utvide kirkelige ansattes forståelse av seg selv som sjelesørgerer i møte med ungdom og hjelpe dem å se hvilke møter med ungdom som kan fungere sjelesørgerisk. Dette kan igjen hjelpe dem å se hvilke sammenhenger i ungdomsmiljøet som best legger til rette for slike møter, også de konkrete samtalene.

5.6 Når sjelesorgens multiplisitet skal møte polydoks og personlig tro

5.6.1 Polydoksi i “The Living Human Web”

Med utgangspunkt i sjelesorgbildet *The Living Human web*¹⁴² ser man flere muligheter for å møte troens polydoksi. Begge disse tilnærmingene bygger på samme forståelse av mennesker som vevd inn i relasjoner og sammenhenger som man aldri kan forstås uavhengig av. Når man kommer i kontakt med en del av et menneskes liv, så oppdager man raskt at denne delen henger sammen med flere andre. Mennesker er både fanget i et slikt «nett» av innviklede og kompliserte situasjoner samtidig, som er forbundet med hverandre, som igjen er forbundet med andre menneskers liv. Nettet inneholder i tillegg det vi ikke kjenner, det ukjente, det som er annerledes – og understreker dermed sjelesørgerens ydmyke rolle, som en som aldri vil være i stand til å forstå hele bildet.¹⁴³ På den måten tar en slik forståelse konteksten på alvor, og vektlegger at sjelesørgeren må ta konfidenten(e)s sammenheng på alvor. Samtidig tar den også den sammenhengen som det sjelesørgeriske møtet skjer i, på alvor. Berit Okkenhaug skriver at vi trenger en sjelesorg som tar både budskap, konfident og kontekst på alvor. En tro på Gud som har skaper og frelser mennesker og som holder mennesker oppe ved Den hellige ånd, hører til sjelesorgens egenart.¹⁴⁴ Det sjelesørgeriske møtet henter sin begrunnelse og identitet i troen på Gud.

¹⁴² Miller-McLemore 1996, 2008.

¹⁴³ Johannessen-Henry, «Levet polydoksi», 215-216; Bishop 1985.

¹⁴⁴ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt*, 37.

5.6.2 Vil ha troen for seg selv

For det første så utfordrer ungdommenes troserfaringer sjelesorgen fordi ungdommene ikke opplever et behov for å dele disse erfaringene, i hvert fall ikke i form av en sjelesorgsamtale. Deres trosrefleksjon er noe ungdommene står i på egenhånd, og som de ikke kjenner et behov for å drøfte med andre. I tillegg opplever flere av dem at troen er personlig. Når retten til å avgjøre hva som er sant ligger i ungdommene selv, oppstår det kanskje ikke så mange spørsmål eller friksjon, fordi man har muligheten til å velge å tro på det som passer inn i livet sitt. Troen er samtidig noe som oppleves som nært og personlig, og noe man sjeldent deler med andre. Når man ser dette i sammenheng med viktigheten av å være et fellesskap og gjøre praksiser sammen i fellesskapet, og fellesskapet i stor grad representerer troen, kan troen bli forbundet med det å fysisk være i kirken. Hvis da i tillegg tro fremstår som ett av mange temaer, og noe man har på avstand bortsett fra når man selv trenger det, er det mulig at det blir lite behov for å gå til samtale for å dele og drøfte troserfaringer.

Flere av ungdommene fortalte at de sjeldent snakker om tro med andre, og ga uttrykk for at flere av refleksjonene kom spontant. Dette kan peke på at ungdommene både mangler muligheter til å snakke om tro og selve «trosspråket». Kenda Dean fremhever dette som et tydelig funn i en amerikansk studie av ung religiøsitet. Det er tydelig at ungdommene mangler teologisk språk til å uttrykk troen deres og tolke opplevelsene deres. Hun understreker dette ikke betyr at ungdom generelt er ute av stand til å tenke og snakke godt for seg. Det handler mer om at ingen har lært dem å snakke om troen deres eller gitt dem muligheten til å praktisere et slikt trosvokabular. Det synes som om det er første gang en voksen spør ungdommene hva de tror på og hvorfor det betyr noe for dem.¹⁴⁵ Å ha mulighet til å snakke om troen sin kan være en slik «øvingsarena» for å opparbeide seg språk for troen sin. Det kristne ungdomsmiljøet med sitt fellesskap og med sine praksiser bærer i seg mulighet for dette, og de sjelesørgeriske møtene kan romme.

5.6.3 En teologisk utfordring

Ungdommenes «levde teologi» eller «polydokse» tro kan se ganske annerledes ut enn den konfesjonelle teologien eller de bekjennelsene som Den norske kirke slutter seg til. I tillegg er

¹⁴⁵ Dean, *Almost Christian*, 18-19.

ikke tilslutningen til trosholdninger like viktige som trospraksisene og det kristne fellesskapet. Spørsmålet her blir om ungdommenes troserfaringer utfordrer den teologien som sjelesorgen skjer i lys av. Først og fremst vil jeg påpeke fraværet av refleksjoner knyttet til Jesus, frelse, synd og nåde. Dette er helt sentrale aspekter ved kristendommen. Funnene i analysen kan indikere at disse aspektene av en eller annen grunn ikke har like stor gjenklang hos ungdommene. Det er ikke det de vektlegger når de skal fortelle om sin tro. Jeg vil hevde at når trosholdninger blir svakere, vil også trosspråket bli annerledes. Det vil nødvendigvis ikke se ut som det trosspråket som de kirkelig ansatte er vant til. Dermed vil det som angår deres tro være vanskeligere å få øye på. Dette er det viktig å legge vekt på, i stedet for å umiddelbart peke på hva som «mangler» i ungdommenes tro. Samtidig kan det være feil behandling av teologien som forklarer unge menneskers religiøse identitet. Hvis unge praktiserer en kristendom preget av indreorientert spiritualitet, så skjer ikke dette i et vakuum, men fordi det er den eneste kristendommen de kjenner. Selv om analysen ikke viser hvordan det forkynnes om frelse, nåde og synd, viser funnene at de ikke vektlegges av ungdommene. Fordi dette er helt sentrale aspekter ved kirkens budskap og identitet, blir utfordringen kirkens. I møte med at trosholdninger blir mindre viktig, og trosspråket endrer seg, kan konsekvensen bli at kirkens identitet og budskap tynnes ut. Det er et stort spørsmål, men i denne sammenhengen blir det mer treffende å spørre om de sjelesørgeriske møtene også kan romme muligheten til å forkynne evangeliet.

5.6.4 Sjelesorgens bevegelse

Ungdommene har ikke behov for å snakke om tro, samtidig som funnene peker i retning av at de mangler både muligheter for å snakke om tro og et språk for troen sin. Når man ser dette i sammenheng med den teologiske utfordringen jeg nevner over, ser jeg grunn til å peke på sjelesorgens ansvar og mulighet i møte med dette. Innenfor sjelesorgfaget har det skjedd en bevegelse: fra den kerygmatiske orienterte sjelesorgen hvor sjelesørgerens oppgave er å formidle Guds ord til den enkelte, over mot den konfidentsentrette hvor konfidentens subjektive erfaringer står i sentrum. Ifølge Berit Okkenhaug mister sjelesørgere noe hvis man lener seg for mye i den ene eller den andre retningen. Sjelesorgsamtalen bør altså romme både menneskers virkelighet og peke på Gud samtidig.¹⁴⁶ Forståelsen av *det sjelesørgeriske møtet* plasserer seg i

¹⁴⁶ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt*, 24-28.

stor grad innenfor den siste utviklingen innenfor sjelesorgfaget, nemlig det *kontekstuelle*. Det kontekstuelle i denne sammenhengen vil reflektere ungdommene og deres situasjon, og at en sjelesørger må ta deres situasjon på alvor. Samtidig peker den på den kristne konteksten sjelesorgen skjer i lys av, og hvilken forankring den har. Dermed vil jeg hevde at en slik forståelse innebærer en respekt for konfidenten(e)s ståsted, men samtidig tar på alvor hvilken sammenheng sjelesorgen skjer i, og at den sjelesørgeriske relasjonen kan romme dette. Sjelesørgeren kan i kraft av sin egen rolle og den sammenhengen som møtet skjer i lys av, tematisere tro. Så lenge det gjøres på en måte som er preget av omsorg og innenfor trygge rammer, kan det være viktig at sjelesørger trer frem slik at ungdommene kan tre tydeligere frem i møte sjelesørgeren. På den måten kan sjelesørgeriske møter bidra til å gi troen språk og gjøre det mer naturlig å se sitt liv i lys av troen.

5.7 Sjelesørgeriske møter i et sjelesørgerisk fellesskap

5.7.1 På vei mot en bredere forståelse av sjelesorg

I møte med ungdommer tror jeg det trengs en bred forståelse av sjelesorg. Mange slike sjelesørgeriske møter og samtaler med ungdommer i kirkelig kontekst oppstår i forbindelse med en fellesskapsarena, og formen kan være fleksibel og noen ganger spontan.¹⁴⁷ Forståelsen av *det sjelesørgeriske møtet* åpner opp for dette, tenker jeg, fordi den kan skape refleksjon rundt hvilke møter i det kirkelige fellesskapet som fungerer på denne måten. Jonas Ideström skriver at gjennom å nærme seg sjelesørgeriske møter *ekkesiologisk* er det mulig å se hvordan det enkelte møtet kan settes i en større sammenheng. Det kan bidra til å synliggjøre der sjelesørgeriske møter oppstår i fellesskapene. Men det kan også bidra til kritisk refleksjon blant representanter for menigheten om hvilke sammenhenger som er til fordel for det sjelesørgeriske møtet.¹⁴⁸

Ungdommene uttrykker at det er viktig at de kirkelig ansatte er tydelig på at de er tilgjengelig for samtale. En av ungdommene forteller at det hjelper og skaper trygghet bare at man vet at tilbudet er der. Dette viser hvor viktig det er at kirkelig ansatte gjør seg tilgjengelig for ungdommene, og at dette igjen er viktig å etablere i fellesskapet. Det er viktig ikke bare for å

¹⁴⁷ Se vedlegg 4.

¹⁴⁸ Ideström, «Själavårdande möten i et väv av relationer», 106.

gjøre det lettere å komme til samtale for de som har behov for det, men noen av funnene indikerer at det også kan føre til at færre kommer til samtale. Et tydelig tilbud skaper trygge rammer for fellesskapet. Det kan være lett å tenke at hvis det ikke kommer noen ungdommer til samtale, så har de heller ikke behov for det og man ender opp med å informere mindre. Men mine funn viser uansett at det kan ha noe for seg å ha et tydelig tilbud. Det kan være til hjelp å få tilbudet, og det kan fungere sjelesørgerisk i seg selv. Det forsikrer ungdommene om at de kirkelig ansatte er trygge voksne. Ungdommene får være en del av et fellesskap preget og formet av at det er mennesker der som vil lytte til deg hvis du har behov for det, og på den måten kan det virke forebyggende. Dette peker i retning av en forståelse av sjelesørgeriske fellesskap.

5.7.2 Kirkens ungdomsmiljø som sjelesørgeriske fellesskap

Fellesskapet og trospraksisene fremheves når ungdommene snakker om tro. Særlig i møte med ungdommer arbeider kirka for å skape gode og trygge fellesskap, og det er også i forbindelse med disse at kirkelig ansatte møter ungdom. Noen ganger oppstår slike sjelesørgeriske møter og samtaler spontant og noen ganger planlagt. Tidligere forskning på ungdom og sjelesorg viser hvor viktig relasjon og tillit er for at samtalene i det hele tatt skal kunne oppstå. Fellesskapsarenaene i kirka blir viktig for at kirkelig ansatte skal kunne bygge både relasjoner og tillit. Dette gjør det viktig å se på forholdet mellom fellesskapet og sjelesorgsamtalene. Her er det viktig at det er en kontinuitet og sammenheng for at både fellesskapsarenaen og sjelesorgsamtalene skal være troverdige. Ungdommen må kunne kjenne igjen noe av fellesskapet i sjelesorgsamtalen for at det skal være troverdig. Når dette fremheves i møte med ungdommer blir det på sin plass og utfordre sjelesorgfaget til å se mer på denne sammenhengen.

I lys av materialet mitt seg jeg grunn til å peke på de elementene ved fellesskapet og praksisene som er sjelesørgeriske. Når ungdommene er på andakt eller på gudstjeneste, blir de del av en stemning hvor det er greit å vise følelser og rom for å reflektere. Det uttrykker et behov for denne roen og pausen i hverdagen som andakten legger til rette for. Dette rommet skapes ikke noen andre steder. Praksisene fremhever fellesskapet og en stemning som fellesskapet tar del i. Innenfor disse rammene er det trygt å la tankene vandre og komme i kontakt med egne følelser. I tillegg åpner de opp for erfaringer med Gud. Grip skriver at relasjoner som er preget av en gjensidighet og frihet, bærer med seg potensiale til å hele mennesker er sjelesørgeriske. Det

finnes altså et potensial i fellesskapet med andre for å få sjelesorg og erfare Gud.¹⁴⁹ Når en ser på hvilken betydning og funksjon fellesskapet har for ungdommene, vil jeg hevde at disse kan fungere sjelesørgerisk for dem og at man kan forstå det kristne ungdomsmiljøet som et sjelesørgerisk fellesskap. Når fellesskapet og praksisene er avgjørende for ungdommenes kristne identitet og tro, vil jeg hevde at en slik forståelse av sjelesørgeriske møter og fellesskapet som sjelesørgerisk er fruktbare for å møte ungdommenes erfaringer med tro.

¹⁴⁹ Grip, «Helande gemenskap», 127.

6 Avsluttende kommentarer

Målet med studien har vært å undersøke hvilke erfaringer ungdommer har med tro, og hvordan kirkens sjelesorg blir utfordret av disse erfaringene. Fokuset har vært å ta både ungdommenes erfaringer og den kirkelige konteksten som de sjelesørgeriske møtene skjer i lys av, på alvor.

Denne studien er et bidrag til empirisk forskning på ungdom og sjelesorg, og er et bidrag til utviklingen av ungdomsdiakoni som satsingsfelt innenfor kirke og forskning.

Ungdommenes erfaringer med tro er preget av individuelle verdier og aksept, og samtidig av praksiser og fellesskap. Det kan se ut som om praksiser og fellesskap tillegges mer betydning enn trosholdninger. Likevel når det gjelder disse trosholdningene vektlegger ungdommene egen evne til å avgjøre hva som er sant, og tar disse avgjørelsene med utgangspunkt i spørsmålet «Hva er tro for meg?». De uttrykker ikke et behov for å gå til ytre kilder eller autoriteter for å finne svar, fordi denne autoriteten ligger i dem selv. Dette gjør ungdommenes behov for å ha trossamtaler med de ansatte i kirken lite. Det er mulig en slik tilnærming i tillegg fører til færre spørsmål og mindre friksjon. Likevel får jeg inntrykk av at tro er ett av mange temaer, og at det ikke er det mest populære temaet blant ungdommer.

Flere av ungdommene uttrykket i intervjuene at det var første gang de reflekterte rundt disse spørsmålene knyttet til troen deres. Dette peker på den ene utfordringer jeg ser i materialet mitt: trosspråk. Det kan se ut som om ungdommene mangler språk for troen sin, og at det mangler arenaer hvor slike refleksjoner kan deles fritt. Dette dempes også av at opplevelsen av tro som noe privat som ikke deles og som et lite populært tema blant ungdommer. Her har kirken mulighet til å skape «øvingsarenaer» hvor tro blir tematisert og trosspråket kan utvikle seg. Her er det imidlertid viktig å peke på ungdommenes vektlegging av tro som fellesskap og praksis over et sett av trosholdninger. Det setter andre premisser for et slikt trosspråk, og det kan hende at dette ser annerledes ut enn det kirkelig ansatte er kjent med. Det blir altså viktig for sjelesørgere å ha dette i mente, og møte ungdommenes mangfoldige og «utenfor boksen»-tro med åpenhet. Et sjelesørgerisk fellesskap preget av sammenhenger som fremhever sjelesørgeriske møter har muligheten til å romme dette.

Likevel kan konsekvensen av at trosholdninger blir mer flytende og mindre viktig være at kirkens budskap og identitet også blir det. Dermed bør kirken forsøke å legge til rette for at

slike «øvingsarenaer» kan finne sted, og de sjelesørgeriske møtene kan være en slik arena. I tillegg kan funnene i analysen indikere at ungdommene ikke vektlegger temaer som frelse, synd og nåde, og betydningen av Jesu død og oppstandelse. Dette er helt sentrale aspekter ved den kristne troen og kirkens budskap. Selv om spørsmålet om formidling av kirkens budskap går utover rammene for denne studien, vil jeg i lys av den kontekstuelle forståelsen av sjelesorg hevde at det sjelesørgeriske møtet har et ansvar og en mulighet til å tematisere dette.

Selv om ungdommene ikke er opptatt av å dele tro i konteksten av en sjelesorgsamtale, kan deres erfaringer utfordre hvordan kirken tenker og praktiserer sjelesorg. At deres kristne identitet og tro assosieres så sterkt med fellesskapet og praksisene, påvirker hvordan sjelesorgen skal møte deres troserfaringer. Å forstå praksiser som sjelesørgeriske møter og kirkens ungdomsmiljø som sjelesørgeriske fellesskap tenker jeg i større grad møter ungdommenes erfaring av tro som fellesskap og praksis. En slik utvidelse av sjelesørgerisk forståelse utfordrer i tillegg sjelesørgere å se sin praksis i relasjon til andres, og dermed utfordre og utdype sin egen forståelse av det å være sjelesørger. Det kan også hjelpe kirkelig ansatte til å se etter og oppdage de sammenhenger som bedre legger til rette for sjelesørgeriske møter. Det er mulig at disse møtene skjer oftere enn man skulle tro. Når en forstår hvordan de enkelte samtaler og deler forholder seg til hverandre, kan det føre til at det blir tatt kloke avgjørelser rundt hvordan kirkens fellesskap innbyr til slike sjelesørgeriske møter. En slik ekklesiologisk forståelse av sjelesørgeriske møter trenger ikke å bety at det enkelte møtet eller samtalen har mindre betydning eller skal endre karakter. Kirkelig ansatte bør fortsette å skape konkret og tydelig kontakt med enkeltmennesker. Sjelesorgssamtalen kan være et trygt rom for å utforske og drøfte de individuelle trosholdningene og gi troen språk, og sjelesørgeren kan tematisere tro i kraft av sin rolle og den konteksten samtalen skjer i lys av. Dette skjer i rammen av et sjelesørgerisk fellesskap hvor relasjonene bærer preg av gjensidighet og frihet, og dermed bærer med seg potensialet til å hele mennesker og til å se seg selv i en større sammenheng.

Utfordringene knyttet til etablering av trosspråk og tydeliggjøring av kirkens identitet og budskap er temaer som alltid er aktuelle. Jeg mener imidlertid det er grunn til å tematisere dette i fremtidig forskning på kirkelig praksis, særlig i møte med ungdom.

7 Litteratur

Afdal, Geir. *Religion som bevegelse: læring, kunnskap og mediering*. Oslo: Universitetsforlaget, 2013.

Birkedal, Erling. *Religiøsitet fra barndom til voksen: tretten livshistorier om tro og livstolkning*. Oslo: IKO-forlaget, 2020.

Botvar, Ketil og Irene Trysnes. «Jeg kaller det Stine-tro – Unge mennesker, individualisering og nyreligiøsitet». I *Religion og Ungdom* redigert av Ida Marie Høeg, 136-156. Oslo: Universitetsforlaget, 2017.

Briså L. H. M., og Marianne Lindtjørn. «Medvandring med ungdommer i sårbare livssituasjoner. En teoretisk og empirisk beskrivelse av det ungdomsdiakonale samtaletilbudet 13-20. *Tidsskrift for sjelesorg* 36, 1 (2016): 5-21.

Briså, Liv Hilde Myrset. *Gjensidighet og myndiggjøring i ungdomsdiakonal praksis: hva innebærer gjensidighet og myndiggjøring i profesjonelle ungdomsdiakonale relasjoner?* MF vitenskapelige høyskole. Masteravhandling. 2014.

Danbolt, Lars Johan, Astrid Sandsmark, Elisa Stokka og Gry Stålsett. «Hva snakker sjelesørgere med ungdom om?». *Tidsskrift for praktisk teologi*, under innsending mai 2021.

Dean, Kenda Creasy. *Almost Christian: What the Faith of Our Teenagers Is Telling the American Church*. New York: Oxford University Press, 2010.

Engedal, Leif Gunnar. «I begynnelsen er relasjonen: grunntrekk i et kristent menneskesyn». I *Trygge rom: trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*, redigert av Leif Gunnar Engedal, B. Lennart Persson og Elisabeth Torp, 39-60. Oslo: Verbum, 2013.

Grip, Sara Jacobsson. «Helande gemenskap. Relationell ekklesiologi för själavårdande gemenskap». I *Att öppna ett slutet rum: själavård och ekklesiologi*, redigert av Jonas Idestrom og Gunilla Löf Edberg, 108-130. Stockholm: Verbum, 2018.

Harbsmeier, Eberhard og Hans Raun Iversen. *Praktisk teologi*. Frederiksberg: Anis, 1995.

Heelas, Paul og Linda Woodhead. *The Spiritual Revolution: Why Religion Is Giving Way to Spirituality*. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers, 2005.

Henriksen, Jan-Olav. *Mangfold og tvetydighet: aktuelle blikk på religion*. Kristiansand: Portal, 2016.

Høeg, Ida Marie. «Fellesskap og kulturell tilhørighet. Kristen identitet hos ungdom i Den norske kirke». *Prismet* 63, 4 (2012): 19-36.

Høeg, Ida Marie og Bernd Krupka. «Skummer kirken fløten? Ungdom i kirkelige ungdomsmiljø». *Prismet* 65, 4 (2014): 191-209.

Ideström, Jonas. «Själavårdande möten i en väv av relationer. Ecklesiologiska reflektioner om själavård och kyrka». I *Att öppna ett sluttet rum: själavård och ekklesiologi*, redigert av Jonas Ideström og Gunilla Löf Edberg, 91-107. Stockholm: Verbum, 2018.

Johannessen, Asbjørn, Line Christoffersen, og Per Arne Tufte (red.). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag, 2016.

Johannessen-Henry, Christine Tind. «Levet polydoksi. Hverdagens multiple trospraksis i pastoralteologisk perspektiv». I *Mangfoldet tro og sjælesorg: Multiplicitet som vilkår for mennesker, møder og samtaler*, redigert av Christine Tind Johannesen-Henry og Hans Raun Iversen, 63-90. København: Eksistensen Akademisk, 2019.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk, 2015.

Malterud, Kirsti. *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget, 2017.

Miller-McLemore, Bonnie J. "The Living Human Web: Pastoral theology at the Turn of the Century". I *Through the Eyes of Women: Insights for Pastoral Care*, redigert av Jeanne Stevenson-Moessner, 9-26. Minneapolis: Fortress press, 1996.

Miller-McLemore, Bonnie J. "Revisiting the Living Human Web: Theological Education and the Role of Clinical Pastoral Education". *Journal of Pastoral Care and Counselling* 62 (2008): 3-18.

Norheim, Bård Eirik Hallesby. *Kan tru praktiserast?: Teologi for kristent ungdomsarbeid*. Trondheim: Tapir akademisk, 2008.

Okkenhaug, Berit. *Når jeg ser ditt ansikt: Innføring i kristen sjelesorg*. Oslo: Verbum, 2002.

Stifoss-Hanssen, Hans. "Diakonia as a Professional Practice: Perspectives on Research and Education". I *Diakonia as Christian Social Practice: An Introduction* redigert av Stephanie Dietrich, Knud Jørgensen, Kari Karsrud Korslien og Kjell Nordstokke, 62-88. Oxford: Regnum, 2014.

Swinton, John og Harriet Mowat. *Practical theology and Qualitative Research* (2. utg). London: SCM Press, 2016.

Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5.utg). Oslo: Fagbokforlaget, 2018.

Vesteraas, Ida Therese Rygge. «Du blir sett for den du er» - En kvalitativ studie av ungdoms opplevelse av anerkjennelse i samtaletilbudet 13-20. Masteravhandling. MF vitenskapelige høyskole/VID vitenskapelige høyskole. 2019

Ward, Pete. *Introducing practical theology: Mission, Ministry, and the Life of the Church*. Grand Rapids: Baker Academic, 2017.

Weltzien, Ida Mare Martin. «Du må være der de er»: en kvalitativ undersøkelse av prester og diakoners erfaring av sjelesorgsamtaler med ungdom. MF vitenskapelige høyskole. Masteravhandling. 2019.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, Intervjuguide

Tema og hovedspørsmål	Hjelpespørsmål/notiser
Intro-spørsmål Hva var dine første tanker når du fikk spørsmål om å bli med på dette?	
Tro Hva er tro Hva slags erfaringer har du med tro? Hva tror du på? Gir det mening å tro? Hvilke følelser er knyttet til tro? Forventninger	
Trosuttrykk/trospraksis Hvordan ser tro ut? Hvordan uttrykkes/praktiseres tro? Hvordan opplever du å møte andres tro/trospraksiser? Hva slags forhold har du til trospraksiser?	Gi eksempler: Bønn, bibel, lystenning, velsignelse Gode/dårlige opplevelser
Fellesskap	

<p>Hva betyr fellesskapet i kirka for deg?</p> <p>Tror man alene eller tror man sammen med andre?</p> <p>Hvordan snakker dere om tro i kirka?</p> <p>Hva slags inntrykk får du om tro i kirka?</p> <p>Hva får du høre om tro i kirka?</p> <p>Hvordan opplever du at kirka møter din tro? / Hvordan ønsker du at kirka skal møte din tro?</p>	<p>Spør etter beskrivelser</p>
<p>Trossamtaler</p> <p>Hvordan setter man ord på/formulerer man tro?</p> <p>Blir du møtt med forståelse når du forteller/kommuniserer (praktiserer) (om) tro?</p> <p>Opplever du at du kan snakke med de voksne/ansatte i kirka om tro?</p> <p>Hvorfor ønsker du å snakke med en prest/ en diakon/ en kateket om dette?</p>	<p>Hvordan oppleves det? Hvorfor ikke? Ønsker du å snakke med noen om dette? Hva kunne blitt gjort annerledes?</p> <p>Symbolfunksjon/rolle</p>

8.2 Vedlegg 2, Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hvilke erfaringer har ungdom med tro?”

(daværende arbeidstittel)

Dette er spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt som har som formål å undersøke ungdommers erfaring med tro, og hvordan ungdommer har behov for å bli møtt i disse erfaringene. Dette vil jeg gjøre ved å intervju ungdommer fra 16-19 år som er tilknyttet et ungdomsarbeid i en menighet i Den norske kirke. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet du er spurt om å delta i og hva deltakelsen vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke ungdommers erfaring med tro, og hvordan de har behov for å bli møtt på disse erfaringene. I tillegg ønsker jeg å undersøke ungdommers erfaring med sjelesorgsamtaler, forstått som fortrolige samtaler med f.eks. en ansatt i kirka eller en leder i ungdomsarbeidet. Studien ønsker å finne svar på hva slags refleksjoner ungdom har om tro, hva det vil si å tro og hvilken betydning det kan ha for livstolkning og meningsdannelse. Dette prosjektet er en del av masterstudiet i diakoni ved MF vitenskapelig høyskole og VID vitenskapelige høyskole, og vil avsluttes i mai 2021. Studien vil også være et bidrag til forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» ved MF vitenskapelig høyskole.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelig høyskole er ansvarlig for prosjektet. Studien er skrevet i tilknytning til prosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom», ledet av universitetslektor Astrid Sandsmark.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta fordi du er tilknyttet ungdomsarbeidet i en av de aktuelle menighetene i denne studien, og fordi en ansatte i menigheten som har anbefalt meg å snakke med deg. Til sammen vil jeg kontakte 4-5 ungdommer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du vil være med på studien, innebærer det å møte meg personlig til et intervju. Intervjuet vil ta rundt én time. I intervjusituasjonen vil jeg benytte meg av notater og en diktafon (lydopptaker). Samtalen vil bli tatt opp og transkribert (skrevet ned), og senere analysert og drøftet i oppgaven. Du vil få mulighet til å lese gjennom det transkriberte (utskrevne) intervjuet hvis du ønsker det. Jeg vil stille deg spørsmål om dine erfaringer med tro, trospraksiser, samtaler og fellesskapet/ungdomsarbeidet i kirka.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Alle opplysningene blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som har tilgang til materialet, er jeg [redacted] og min veileder (Einar Eidsaa Edland). Prosjektleder (Astrid Sandsmark) og intern medarbeider (Elisa Stokka) i forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» vil få tilgang til de transkriberte intervjuene. For at ingen uvedkomne skal få tilgang, vil alle dokumenter være passordbeskyttet. Kontaktopplysninger (navn f.eks.) vil kodes og oppbevares separat fra materialet, slik at du ikke kan identifiseres i materialet. Notater fra intervjuet og båndopptaker vil oppbevares i et låsbart skap hvor kun jeg kan koden. Du vil ikke kunne identifiseres (hverken direkte eller indirekte) i oppgaven eller noen publisering knyttet til prosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet mitt er etter planen ferdig 15.05.21. Da vil notater makuleres, lydopptak tilintetgjøres og dine personopplysninger slettes. De transkriberte intervjuene vil lagres frem til prosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid» avsluttes 31.12.22.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF vitenskapelig høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med masterstudent ved MF vitenskapelige høyskole:

████████████████████

E-post ████████████████████

Telefon ██████████

Veileder:

Einar Eidsaa Edland

E-post: einare.edland@mf.no

Telefon: 22590500

Prosjektleder:

Astrid Sandsmark

E-post: astrid.sandsmark@mf.no

Telefon: 22 59 05 78

Personvernombud ved MF:

Berit Hillestad

E-post: berit.hillestad@mf.no

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS:

E-post: personverntjenester@nsd.no

Telefon: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Student

████████████████████

Veileder

Einar Eidsaa Edland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Hvilke erfaringer har ungdom med tro?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i et intervju/

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. utgang av 2022.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.3 Vedlegg 3, Godkjenning NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom

Referansenummer

356860

Registrert

11.03.2019 av Astrid Sandsmark - Astrid.Sandsmark@mf.no

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Astrid Sandsmark, astrid.sandsmark@mf.no, tlf: 90834104

Type prosjekt

Forskerprosjekt

Prosjektperiode

01.04.2019 - 31.12.2022

Status

08.04.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

08.04.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 08.04.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og alminnelige personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG

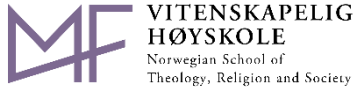
DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. OPPFØLGING

AV PROSJEKTET NSD vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

8.4 Vedlegg 4, Godkjenning for bruk av upublisert data (SOFA)

Oslo, 14.04.2021

Bruk av upubliserte data fra studiet Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid i kristent ungdomsarbeid (Sofa)

Jeg vil med dette bekrefte at [REDACTED] har deltatt i medforskergruppen som har vært knyttet til forskningsprosjektet Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid i kristent ungdomsarbeid (Sofa). Denne medforskergruppen har tatt del i framstillingen av spørreskjemaet knyttet til den kvantitative delen av Sofa. Medforskergruppen har også vært deltagere i noe av analysearbeidet knyttet til dataen.

Det er ikke blitt publisert noe i tilknytning til denne delen av prosjektet ennå, med det kommer om ikke altfor lenge. Jeg kan derfor bekrefte at tallene som [REDACTED] bruker i sin masteravhandling er til å stole på, og at hun har fått tillatelse til å bruke denne delen av dataene i sin avhandling.

Med vennlig hilsen

Astrid Sandsmark

Prosjektleder for Sofa